

Odgovorno majčinstvo

Skenderović, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:906014>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

ODGOVORNO MAJČINSTVO

Teološko – moralni pristup

Diplomski rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić

Student: Anamarija Skenderović

Đakovo, 2019

Sažetak

Rad na temu „Odgovorno majčinstvo: teološko-moralni pristup“ promatra odgovorno majčinstvo iz biblijske perspektive, crkvenog nauka i moralnih dilema koje nameće suvremeno društvo. U prvom dijelu rada donosimo likove starozavjetnih i novozavjetnih žena u kojima se odražava kršćanska uloga i vrijednost majčinstva, posebno analizirajući Mariju kao uzor majčinstva. Analiziraju se i dijelovi crkvenih dokumenata koji govore o majčinstvu i stavljaju crkveni nauk u kontekst vremena u kome dokumenti nastaju, naglašavajući vrijednosti koje se u određenom vremenu dovode u pitanje. U drugom dijelu rada ističu se moralna pitanja odgovornog majčinstva te shvaćanju života kao Božjeg dara. Iz tog konteksta odgovara se na pitanja spolnosti i bračnog morala. Rad donosi analizu katoličkog pogleda na planiranje obitelji. Na kraju, poimanje majčinstva stavlja se u kontekst suvremenog načina života i tržišta rada u koje su sve više uključene žene i majke.

Ključne riječi: odgovorno majčinstvo, reguliranje začeća, Marija, bračni moral

Summary

RESPONSIBLE MOTHERHOOD

A theological-moral approach

The paper on "Responsible motherhood: a theological-moral approach" looks at responsible motherhood from biblical perspectives, church teaching and moral dilemmas imposed by contemporary society. In the first part of the paper, we bring the characters of the Old Testament and New Testament women, in which the Christian role and value of motherhood is reflected, especially analysing Mary as a model of motherhood. Parts of church documents that speak of motherhood are also analysed and place church doctrine in the context of the time in which the documents were created, emphasizing the values that are called into question at a particular time. The second part of the paper highlights the moral issues of responsible motherhood and understanding of life as a gift from God. From this context, questions about sexuality and marital morality are answered. The paper provides an analysis of the Catholic view of family planning. Finally, the concept of motherhood is placed in the context of the modern lifestyle and labour market, in which women and mothers are increasingly involved.

Key words: responsible motherhood, regulating conception, Mary, marital morality

UVOD

Riječ majka u svim jezicima i kulturama zauzima posebno mjesto. Majčinstvo se prema Anićeve rječniku hrvatskoga jezika definira kao *svojstvo žene koja je majka*, dok se majka definira kao *žena koja je rodila*. Jedno od prenesenih značenja koja se opisuju jest i *ona koja štiti i pomaže*. U tom sekundarnom značenju izražava se jedna od najznačajnijih odlika majčinstva. Majčinstvo se veže uz toplinu, ljubav, njegu i brigu. U kršćanskom pogledu te je odlike moguće ostvariti kroz tjelesno, ali i duhovno majčinstvo. Kroz povijest majke su bile posebno cijenjene, pa i u vremenima i kulturama u kojima su žene bile često u nepravednom položaju u odnosu na muškarce. U svim umjetnostima, možemo otkriti temu majčinstva koja je bila neiscrpna inspiracija.

Pojam odgovornog majčinstva također je važan, posebno u današnjem kontekstu kada se mnogi od temeljnih pojmova ljudskog društva, poput braka, spolnosti, ljudskog dostojanstva i sl, redefiniiraju, relativiziraju i postaju meta manipulacija. Vjernici se stoga susreću s velikim izazovima u nastojanju življenja prema nauku Crkve. Taj nauk treba iznova otkrivati, dublje razumjeti i pojasniti ga suvremenom svijetu koji otvara brojna pitanja. Kršćanske majke suočavaju se s brojnim ponudama i nedoumicama i zato je više nego ikad potrebno ponuditi im katoličku formaciju koja će im pomoći otkriti njihovu značajnu ulogu u obitelji i svijetu. U osobnom pripremanju za majčinstvo ova tema me je posebno zainteresirala jer je doista značajna i potrebno ju je istražiti i o njoj govoriti. Vjerujem da će i ovaj rad biti skroman doprinos razvijanju svijesti o odgovornom majčinstvu.

Rad na temu „Odgovorno majčinstvo: teološko-moralni pristup” donosi različite poglede na majčinstvo i roditeljstvo. Prvi dio rada bavi se biblijsko-teorijskim pristupom majčinstvu. U njemu se uspoređuju likovi starozavjetnih i novozavjetnih žena od kojih svaka na svoj način izražava Božju stvarateljsku veličinu i naum za povijest spasenja. Ovdje je istaknuta Marija čije je majčinstvo preneseno na Crkvu. Biblijsko poimanje pojma neplodnosti uvijek se zaključuje veličanjem Božje veličine i istinom da je Bog taj koji daruje život. Upravo to shvaćanje života kao dara temeljno je za kršćansko razumijevanje vrijednosti odgovornog majčinstva. Drugi dio rada bavi se moralnim pristupom temi. Polazi od definiranja pojmova spolnosti i čistoće. Čistoća kao krijepost bit će ključna vrijednost koja se ističe kao potrebna za življenje katoličkog nauka o spolnosti, braku i odgovornom roditeljstvu.

I. BIBLIJSKO – TEOLOŠKI PRISTUP MAJČINSTVU

Vrlo je teško definirati majku. Možda se ona može najkraće ocrtati ovako: majka je žena koja se razlikuje od ostalih žena jer je na svijet donijela čedo. Da je njezina ljubav prema djeci doista velika i nježnost neizreciva, svjedoči i hebrejski termin *rahamim*, množina intenziteta od *rehem*, koji označuje majčinsku utrobu, krilo, majčinsko srce, ljubav i nježnost koju ima prema plodu svojega tijela. Biblijski pisci redovito upotrebljavaju tu riječ kada žele izraziti milosrdnu nježnost, smilovanje i milost Boga prema svojim stvorovima. Time se želi reći da nas Bog doista voli, ljubi, tješi i odgaja kao što to čini naša majka: *Kao što mati tješi sina, tako ću i ja vas utješiti – utješit ćete se u Jeruzalemu* (Iz 66,13).¹

Majka, ona koja daje život, zauzimala je posebno mjesto u obiteljskomu ognjištu i u životu svoje djece. Ona im je očitovala svoju majčinsku nježnost i odgojnu brigu.² Majke su bile one koje su davale imena svojoj djeci (Post 29,31-35; 30,6.8.13.18.20.24; 35,18; 1 Sam 1,20).³ Stoga želimo promotriti pojam majčinstva u Svetom pismu i dokumentima Crkve.

1.1. Odnos prema mužu

Stvorivši čovjeka, Bog zasebnim činom stvara ženu. Bog stvara ženu iz Adamovog rebra, ali ne doslovno iz Adamovog rebra, nego iz njegovog života. Nijedno stvorenje ne može osloboditi čovjeka od osamljenosti niti biti pomoć, nego samo ono biće koje je njemu jednako po naravi.⁴ Pisac biblijske svećeničke predaje iz 6. st. pr. Krista u izvješću o stvaranju *čovjeka na sliku Božju*, naglasio je činjenicu da je Bog stvorio čovjeka kao *muško i žensko*.⁵ Na taj način želio je naglasiti da je čovjek u svojoj potpunosti, kao muško i žensko *slika Božja*. Takvim govorom, on želi pojasniti stariju, jahvističku predaju iz 10. st. pr. Krista, koja govori o stvaranju žene koja je podređena muškarcu i koja je slika Božja po tomu što je uzeta od čovjekova rebra.⁶ Biblijski je

¹ Usp. S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 142.

² Usp. Isto, str. 142.

³ Usp. Isto, str. 141.

⁴ Usp. I. ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2009., str. 24.-25.

⁵ Muškarac se naziva u odnosu na sebe *lišah* što je na hebrejskom ženski rod od *liša*, a znači čovjek kao *muškarac, muž*. Ona je dakle, *čovječica* ili točnije *mužica*. Usp. Isto, str. 34.

⁶ Usp. I. ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2009., str. 35.

pisac to vrlo slikovito izrazio *gradnjom žene iz čovjekova rebra*. Radi se zapravo o simboličnom činu s teološkim značenjem gdje pisac želi naglasiti da je žena s muškarcem vrlo povezana, da između njih ne postoji razlika kakva je ona između čovjeka i životinje. Žena i muškarac pripadaju istoj vrsti – stvaraju jedno tijelo. Jedno su na drugo upućeni i jedno o drugome ovise. Čovjek je pozvan, a i po svojoj socijalnoj naravi je stvoren za zajedništvo i jedinstvo. Da bi se mogao razvijati potrebna mu je druga osoba, *ti*.⁷

„Prema biblijskom opisu žena je stvorena *iz čovjekova rebra*. Takvom stvaranju žene prethodio je dubok san koji je Gospodin spustio na čovjeka kako bi mu stvorio družicu. Taj san nije običan san, nego vrsta ekstaze ili proročkog viđenja u kojem duh posve ovlada čovjekom. U takvom stanju, sličnom dubokom snu, čovjek doživljava da mu Bog uzima jedno od njegovih rebara i iz njega gradi novo biće koje će mu biti posve slično, savršeno mu odgovarati, biti njegov drugi *ti* i pomoćnik.“⁸ Također, važno je naglasiti da je čovjek bio pri svijesti jer drukčije ne bi znao da je žena napravljena iz njegova rebra. Bog je prikazan kao kirurg koji anestezira čovjeka, operira ga i transplantacijom iz jednog dijela njegova tijela pravi ženu. Radi se o simboličnom činu s teološkim značenjem. Takvim opisom biblijski pisac želio je naznačiti da je žena s čovjekom tijesno povezana. Žena i muškarac pripadaju istoj vrsti i tvore jedno tijelo.⁹

„Vrativši se iz ekstaze, čovjek opaža pred sobom prekrasno i privlačno, njemu posve slično biće. To novo biće će mu savršeno odgovarati jer je iste naravi kao on. Zbog toga, polazeći od spoznaje koju ima sam o sebi počinje ga definirati: *Gle, evo kosti od moji kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom neka se zove, od čovjeka kada je uzeta!* (Post 2,23).“¹⁰ Iz navedenog možemo uočiti da je prvo stvoren muškarac i on je prvi upoznao svijet. Tu će činjenicu sveti Pavao kasnije naglasiti: *...nije čovjek od žene, nego žena od čovjeka...čovjek nije stvoren radi žene, nego žena radi čovjeka* (usp. Kor 11,8-9). *Uistinu najprije je bio stvoren Adam, onda Eva* (1Tim 2,13).¹¹

Tek kada je stvorena žena, čovjek prepoznaje sebe kao muškarca. Time se također naglašava prisno, tjelesno jedinstvo između muža i žene u braku, koje je jače od svake rodbinske veze. Ovo jedinstvo, odnosno povezanost muškarca i žene, tako je snažno da *će čovjek ostaviti oca i majku svoju da prione uza svoju ženu i bit će njih*

⁷Usp. A. REBIĆ, *U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi*, KS, Zagreb, 2011., str. 36.- 37.

⁸ A. REBIĆ, *Stvaranje svijeta i čovjeka*, KS, Zagreb, 1996., str. 123.

⁹ Usp., Isto, str. 124.

¹⁰ LJ. MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002., str. 15.

¹¹ Usp. Isto, str. 16.

dvoje jedno tijelo (Post 2, 24). Naglašava se povezanost muškarca sa ženom koja u ženidbenoj ljubavi i zajednici dolazi do svog vrhunca.¹²

Ovaj izvještaj o rebru, koji je Bog izvadio Adamu da bi stvorio Evu, pridonijela je shvaćanju da je žena stvorena od muškarca i radi muškarca. Bog ju je čovjeku namijenio kao *pomoć* i zato je njezina uloga definirana riječju *pomoć*. Riječ *pomoć* ne mora se odmah tumačiti kao znak sporednosti i podređenosti, već onaj koji pruža pomoć ima pred sobom nekoga kojemu je potrebna.¹³ Tako i u Sirahovoj knjizi čitamo: *Tko ima ženu posjeduje blago: ona mu je pomoć i stup potpuni* (Sir 36,29). Osim Siraha, takva se slika provlači cijelim Svetim pismom, do posljednje knjige, Knjige Otkrivenja.¹⁴ Biblijski pisac kaže: *A bijahu oboje goli – čovjek i njegova žena – ali ne osjećahu stida!* (2, 25). Tim riječima opisuje stvarnost spolova kakva bi ona morala biti. Ne bi se smjeli stidjeti svoje spolnosti jer ona pripada cjelovitosti naše osobe. Grijeh je unio među spolno različite osobe odmak, strah, požudu i strast, a nakon njega spolna veza je dvoznačna. Nešto uzvišenije o čovjeku, kao muškarcu i ženi, o spolnosti, o braku i potrebi braka i bračnog čina u svrhu rađanja djece jedva da je gdje drugdje zapisano.¹⁵

Pitanje odakle i kako je žena došla na svijet manje je važno od onoga što ona jest. Na tom se temelji Prvo izvješće o stvaranju Knjige Postanka koje često pada u zaborav. U Prvom izvješću o stvaranju ljudski se par javlja kao dvoje partnera koju moraju zajednički zavladatai prirodom: *Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite!* (Post1,27-28). Ako taj tekst usporedimo s Drugim izvješćem o stvaranju i trećim poglavljem Knjige Postanka, koji su četiri stoljeća stariji, vidi se da se u njemu nigdje ne govori da je žena postala od muškarca. Ovdje su oni stvoreni istodobno kao partneri sa zajedničkim zadatkom. Upirući svoje oči u Boga, žena je postajala partner u ostvarivanju Božjeg plana, što joj je omogućilo da nadilazi svoje podređeno stanje u odnosu na muškarca.¹⁶

„Kao što je Jahvina ljubav prema narodu temelj Saveza, tako je ljubav supruge prema mužu i majčinska ljubav prema djeci temelj obitelji i obiteljske sreće. Mudraci su uvjereni da supruga svojom ljupkošću stječe slavu svom mužu. Jer žena je zapravo

¹² Usp. A. REBIĆ, „*U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi*“, KS, Zagreb, 2011., str. 38.

¹³ Usp. LJ. MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002., str. 29.

¹⁴ Usp. A. REBIĆ, „*U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi*“, KS, Zagreb, 2011., str.35.

¹⁵ Usp. Isto, str. 39.

¹⁶ Usp. LJ. MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002., str. 31.-33.

svojemu mužu sve, njegova radost i njegova sreća, njegovo biserje i njegov vijenac (Izr 11,16; 14,1; 18,22; 31,10–11; Sir 26,1; 26,2; 26,3–4; 36,24).¹⁷ Dobra supruga znači da je prije svega karakterna žena, osoba koja ima blagu narav i koja usrećuje muža svojega: *Ako su dobrotu i nježnost na njezinim usnama, muž joj nije kao ostali ljudi.* (Sir 36,23). Od nje se, uz dobroćudnost, traže i odanost i poslušnost prema mužu te privrženost domu. U bračnom odnosu, žena mora biti savršena, slobodna od mana i svih drugih nedostataka (pr. svadljivost, zlovolja...). Ako je posjedovala neke od tih odvratnih i mrskih osobina, za mudrace ta žena nije valjala, nije mogla biti dobra, makar ona bila lijepa i dražesna jer su oni postojano isticali da sama ljepota nije dovoljna.

Sreća i mir obitelji, naime, izvire iz jedinstva duše i srca muža i žene, iz njihove bračne poslušnosti i vjernosti, njihove vjere i ljubavi: *Ljupka žena stječe slavu, a kreпки muževi bogatstvo* (Izr 11, 16). Prožeti ljubavlju i odanošću prema Bogu koji pomaže i skupa s njima gradi njihovu kuću, oni oživotvoruju i obogaćuju svoju obitelj (Izr 127, 1.3). Mислеći na obitelj i na odgovornu ulogu žene koju ima u njoj, pisac Knjige Mudrih izreka želi reći da je strah Gospodnji i pouzdanje u Boga ono što treba krasiti svaku ženu, više nego njezina ljepota.¹⁸

1.2. Majčinstvo u Svetom pismu

Uspoređujući Prvo izvješće o stvaranju Knjige Postanka i 3. poglavlje Knjige Postanka, uočava se shvaćanje majke na dva različita načina. U Prvom izvješću o stvaranju, majčinstvo je znak plodnosti iz koje će proizaći čovjekovo ostvarenje svijeta, a u tom ostvarenju žene ravnopravno sudjeluju. Njihovo sudjelovanje ne ogleda se samo činjenicom da rađaju: *Plodite se, i množite, i napunite zemlju. I sebi je podložite!* (Post 1,28). „Žena je blagoslovljena na isti način kao i njezin muž i potpuno je ravnopravna u planu stvaranja novog naroda. Nakon što Bog sklapa savez s Abrahamom, Bog se javlja ženi: *Nju ću blagosloviti i od nje ti dati sina; blagoslov ću na nju izliti, te će se narodi od nje razviti* (Post 17,16).“¹⁹

Knjiga Postanka u trećem poglavlju govori o prvome grijehu. Zbog njega će Eva, i poslije sve žene, u mukama rađati svoju djecu. Majčinstvo istodobno ima i mesijansku funkciju, što se vidi iz Jahvinih riječi zmiji: *Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojega i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš*

¹⁷ S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 131.

¹⁸ Usp. Isto, str. 132. - 134.

¹⁹ LJ. MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002., str. 36.

mu vrebati petu (Post 3,15). Zahvaljujući mesijanskoj funkciji, da iz brojne djece proizađe Mesija, u židovskom društvu majčinstvo je bilo vrlo cijenjeno, a potomstvo se brojilo od majke: *To su bila moja braća, sinovi moje matere* (Suci 8,19). Kada je narod uslijed progonstva i raznih sukoba bio znatno umanjen i životno ugrožen, majka je ujedno bila i majka naroda. A u židovskoj povijesti naroda malo je bilo mirnih razdoblja, što i sama Biblija svjedoči.²⁰ Majčina je ljubav toliko velika da ne može zaboraviti svoje dijete: *Može li žena zaboraviti svoje dojenče, ne imati sućuti za čedo utrobe svoje?* (Iz 49,15a).²¹

Majka je bila ugledna osoba, osobito ona koja je imala brojnu djecu: *...kao radosna majka djece brojne* (Ps 113,9), ugled joj je rastao s brojem djece. „Mudre izreke i Sirah su dvije knjige u kojima dolazi do izražaja slika žene, ponajviše u obiteljskome kontekstu. Piscu knjiga pišu o ženi kao supruzi, kao majci i kćeri.“²² Po mudračevu viđenju, supruga je najveće čovjekovo blago na zemlji (Izr 18,22). Ovaj iskaz uključuje samo mudru ženu, razumnu, čestitu i bogobojaznu, jer se samo takva žena može nazvati Božjim darom (Izr 19,14). Takve supruge zaslužuju pohvalu svojih muževa, a kao majke poslušnost i poštivanje svoje djece. Primjer pohvale izrekao je Pisac Mudrih izreka u pjesmi o vrijednoj ženi, čestitoj, religioznoj, radišnoj supruzi i brižnoj majci (31,10-31).²³

Brojni su primjeri biblijskih žena koje su dugo iščekivale da se ostvare kao majke, a nakon toga njihovo potomstvo bilo je posebno blagoslovljeno i značajno u povijesti spasenja. U njihovim karakterima ističu se strpljivost, ustrajnost u molitvi i požrtvovnost koji se isprepliću s uobičajenim ljudskim osobinama poput očajanja i žalosti.

Ana, prva ljubljena žena Elkana dugo je bila neplodna, što je bila sramota, pa je Elkan uzeo drugu ženu Peninu. Usrdno se i dugo molila Bogu da joj podari dijete. Molitva joj je uslišana i rodila je Samuela, a za njegovo rođenje Ana je prinijela žrtvu i posvetila sina Jahvi. Njezina uzorna pjesma poslužila je kao uzor na Marijin himan Magnifikat.²⁴

²⁰ Usp. Isto. str. 37.

²¹ M. CRVENKA, *Svetopisamske žene*, OFM, Split, 1997., str. 37.

²² S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 129.

²³ Usp. Isto, str. 110.

²⁴ Usp. S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 78.

Rahela je strpljiva žena, koja najprije iščekuju vjenčanje s ljubljenim Jakovom, podnosi da Jakov s drugim ženama rađa djecu, potom iščekuje željno potomstvo. Umire u porodu, dajući život Benjaminu. „Rođenje drugoga sina značilo je njezinu smrt. Simboličko, njezina se smrt ogleda u smrti Isusa Krista koji je umro na križu da ljudima dade novi život.“²⁵

Pripovijedanje o Izakovoj i **Rebekinoj** svadbi sadrži teološku poruku o Abrahamovu pozivu, poslanju i vjeri. Izak Rebeku, poput Abrahama, predstavlja kao svoju sestru jer se bojao reći da mu je žena zbog njene ljepote. Međutim, ubrzo se saznala istina.²⁶ Dvanaest godina Rebeka nije iskusila majčinstvo. Božjom milošću ipak je zatrudnjela. Nakon 20 godina, Bog je uslišao Izakovu želju te Rebeka začela blizance.²⁷ „U snu Bog se obraća Rebeki i priopćuje joj da će njena dva sina biti začetnici dvaju naroda, te de će stariji biti sluga mlađem.“²⁸

Sara, prva Abrahamova žena, u starosti je čudesno, prema Jahvinu obećanju rodila sina Izaka, obećanog potomka. Tako je postala pramajka izabranoga, obećanoga Božjeg naroda.²⁹ Izak, Sarin i Abrahamov sin, rođen je prema Božjem obećanju, protiv prirodnog zakona (Sarina neplodnost i starost), tj. nakon Božjeg zahvata (Post 17,19; 18,10-14; 21,1-2). Sarin život daje poruku da se i bezizlazna situacija (trudnoća u poodmakloj dobi) može uz Božju pomoć preokrenuti. Bez Božje milosti čovjek ne može ništa učiniti.³⁰

„Evandelist Luka zabilježio je neke važne trenutke iz **Elizabetina** života, a naglasak je stavio na činjenicu da je dugo bila nerotkinja, da joj se Bog smilovao te je u poodmakloj dobi rodila sina (Lk 1,5-25). Osobito je dirljiv opis susreta dviju trudnih rođakinja, Elizabete i Marije (Lk 1,39 – 45.56).“³¹ Pripovijest Elizabetina ili neke druge žene u Starom zavjetu, i njihova zajednička tema koja ih povezuje jest neplodnost koja daje povoda za Božju intervenciju, jer Njemu *ništa nije nemoguće*.

„U Novom zavjetu pojam majke veže se uz odnos Marije i Isusa, koja Sina prati sve vrijeme, od rođenja (i začeca) do smrti na križu. Njezina je radost bila neizmjerena dok ga je nosila pod srcem (usp. Magnifikat), veselila se njegovom odrastanju i

²⁵ Isto, str. 158.

²⁶ Usp. Isto, str. 154.

²⁷ Usp. Isto, str. 156.

²⁸ Isto, str. 154.

²⁹ Usp. Isto, str. 106.

³⁰ Usp. Isto, str. 149.-150.

³¹ Isto, str. 199.

napredovanju, patila je zajedno s njime na Kalvariji.“³² U liku Isusove majke Marije ostvarit će se majčinstvo koje donosi spasenje čovječanstva. Žena ovdje potpuno i autonomno surađuje u Božjem planu spasenja, što je zapravo između ostalog, jedna od njezinih velikih vrlina; da *zanemaruje* ljudsko majčinstvo dajući prvenstvo Božjem nalogu, Božjem načinu shvaćanja povijesti spasenja.³³

„U Novom zavjetu žena ima i simboličko značenje. Prema sv. Pavlu, Hagara i Sara simboliziraju dva saveza (Gal 4, 24-26). Žena u Otkrivenju simbolizira izabrani narod Staroga saveza, Mariju i Crkvu. Veću ulogu i nisu mogli ženi učiniti Krist i Pavao nego kada su je prikazali kao simbol Crkve koju je posvetio Isus Krist.“³⁴ U Novom zavjetu, položaj žene se poboljšao, što se može vidjeti iz Isusova odnosa prema ženama, koji obnavlja dostojanstvo žene. Isus se sa ženama susreće od samog začeća, pa sve do smrti na križu.³⁵

Emancipacija žene u ranokršćanskoj zajednici ostvarila se u Mariji Bogorodici. Temelj njezinoj emancipaciji jest njezina otvorenost, poslušnost i vjernost Božjoj riječi, koja je tako snažno i veličajno izražena u Marijinom hvalospjevu Magnificat.³⁶

1.3.Neplodnost braka

Kao što se plodnost smatrala velikim blagoslovom i bila izvor velike radosti, tako se neplodnost držala zlom, kao i patnja ili smrt, te velikom sramotom jer se činilo da se ona suprotstavlja zapovijedi Stvoritelja koji hoće plodnost i život.³⁷ „Često se tumačila i Božjom kaznom. Bog je odlučivao o svemu, o životu i o smrti, pa tako i o daru roditeljstva (osjeća se u razgovoru između Jakova i Rahele; Post 30,2). Ne imati potomstva značilo je ne imati Božje milosti i blagoslova i ne imati budućnosti.“³⁸

Uobičajeno je bilo u antičko vrijeme, da se neplodnost pripisuje ženi jer je žena ona koja daje novi život, ona koja rađa. Kada se govorilo o neplodnosti braka, mislilo se na nerotkinje. Žena nerotkinja, osim što je imala osjećaj manje vrijednosti u odnosu na druge žene, koje su imale djecu, dolazila je u podređeni položaj. Sada se može bolje razumjeti Rahelina zavist: *Vidjevši Rahela da Jakovu ne rađa djece, postade zavidna*

³² Isto, str. 48.

³³ Usp. M. CRVENKA, *Svetopisamske žene*, OFM, Split, 1997., str. 38.

³⁴ S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 15.

³⁵ Usp. Isto, str. 11.

³⁶ Usp. Isto, str. 14.

³⁷ Usp. S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 54.

³⁸ S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 57.

svojoj sestri pa reče Jakovu: Daj mi djecu! Inače ću svisnuti! (Post 30,1).³⁹ Zbog neostvarenog majčinstva, žene su mnogo trpjele i bile često ponižavane. Smatralo bi ju se nezbrinutom u starosti, gurnutu na rub društva. Žena bez djece bila je silno nesretna.

Ženino teško psihičko stanje prepoznaje se i u molitvi koju Elkanina žena Ana upućuje Bogu, kada moli za dar roditeljstva – 1 Sam 1,15-16.⁴⁰ „Glagol *svisnuti* iz Rahelina vapaja te Anine omamljenosti (*nisam pijana*) zorno i snažno održavaju osjećaje žene u neplodnom braku, u vrijeme kada nije bilo moguće utvrditi uzrok neplodnosti.“⁴¹

Poznati starozavjetni bračni parovi bez djece bili su Sara i Abraham, Rebeka i Izak, Rahela i Jakov te Ana i Elkana. Parovi su također bili poznati po tome što su molitvom i zavjetima od Boga izmolili da nakon dugih godina čekanja rode djecu. Sklapajući savez s Abrahamom, Bog obećava Abrahamu da će mu blagosloviti potomstvo – postat će praotac. (Post 13,1-3). Obećanje se činilo nezamislivim, nevjerojatnim jer su Abraham i Sara dugo godina bili bez potomstva (Post 11,30-31; 17,15). Ipak, Abraham je povjerovao Gospodinu i nije sumnjao.

Ti primjeri neplodnih brakova pokazuju da Bogu ništa nije nemoguće. *Zar je Jahvi išta nemoguće?* (Post 18,14). Štoviše, Bog uslišava usrdne molitve. Bog neplodne žene i neplodne muškarce nagrađuje plodnošću za odanost i vjernost (Pnz 7,14). Kada je žena neplodna u Starom zavjetu, tada je mužu dopušteno da nakon deset godina neplodnog braka uzme i drugu ženu samo da bi imao poroda. U takvim slučajevima žene su muževima nudile svoju sluškinju (ili ropkinju), kao moguću surogatnu majku. Dijete koje je rodila surogatna majka po porodu bilo je položeno u krilo zakonite žene i smatralo se njezinim djetetom (Post 16,2; 30,3). Odnos prve i druge žene nikada nije bio skladan. Prva žena je i dalje patila, bila je zavidna, a druga žena se služila porodom da bi ponižavala prvu ženu. Tek će se u poslijesužanjskomu razdoblju nazreti stanoviti napredak, osobito kod mudraca koji će pokazati da ljudi pogrešno misle kada neplodnost smatraju jednostavnom kaznom. Tako se mudrac Sirah u jednom trenutku usuđuje kazati da je bolje ne imati djece, nego imati djecu bezbožnike (Sir 16,1-14). Slično misli i veli Knjiga Mudrosti (3,13-14; 4,1.3).⁴²

³⁹ Usp. S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 54.

⁴⁰ Usp. S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 57.

⁴¹ Isto, str. 57.

⁴² Usp. S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 55.

„I u Novom zavjetu opisani su neplodni brakovi, koji su milošću Božjom prešli iz neplodnoga u plodan brak. Primjerice, Ana i Joakim izmolili su kćer Mariju te Elizabeta i Zaharija, koji su već vremešni dobili sina Ivana (Krstitelja). Bili su vjerni Bogu i on ih je nagradio: *Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda. Uistinu, bez mene ne možete učiniti ništa. Ako tko ne ostane u meni, izbace ga kao lozu i usahne. Takve onda skupe i bace u oganj te gore. Ako ostanete u meni i riječi moje ostanu u vama, što god hoćete, ištite i bit će vam* (Iv 15,5-7).“⁴³

1.4. Odgoj djece

„Majka je prisutna u prvim godinama života svoje djece, daje im prve pouke i naputke. Iako nakon djetinjstva za djecu često više skrbi otac, ipak se materinski odgojni savjeti protežu i na mladičko doba kada su im majčinske moralne pouke najpotrebnije. Kao nitko drugi, majka bdije nad izgradnjom ljudske osobe svoje djece i potpomaže da skladno razvijaju svoje fizičke, moralne i intelektualne sposobnosti.“⁴⁴ Ona odgaja dijete duhovno, duševno i tjelesno. Ona najviše utječe na razvoj djeteta, kao npr. Rebeka na Jakova (Post 27).⁴⁵ I pisac Knjige Mudrih izreka ne samo da spominje majku u odgajanju djece u njihovoj mladenačkoj dobi, već ističe i važnost njezina odgoja te izjednačuje njezinu ulogu s ulogom oca. On još dodaje da majku treba slušati i držati se njezinih dobrih savjeta i pouka.⁴⁶

Odnos majke prema djeci slika je velike ljubavi i naklonosti Božje prema njegovu narodu: *Kao što mati tješi sina, tako ću i ja vas tješiti* (Iz 66,13). Koliko god ljubav prema majci bila velika, ipak ljubav prema Bogu ima nad njom prednost: *Tko ljubi oca ili majku više nego mene, nije mene dostojan* (Mt 10,37).⁴⁷ „Ništa nije tako veliko kao majčinska ljubav koju može nadvisiti jedino Svevišnji. Sirah naglašava veličinu majčine ljubavi i poziva djecu da poštuju svoju majku svim srcem i nikada ne zaborave njezine savjete.“⁴⁸

Ona koja daje život i svoje materinske savjete i pouke djeci, kako tijekom prvih godina njihova života tako i u njihovu mladenaštvu, mora biti ljubljena, a ne prezirana,

⁴³ Isto, str. 59.

⁴⁴ S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 145.

⁴⁵ Usp. M. CRVENKA, *Svetopisamske žene*, OFM, Split, 1997., str. 37.

⁴⁶ Usp. S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 145.

⁴⁷ Usp. M. CRVENKA, *Svetopisamske žene*, OFM, Split, 1997., str. 38.

⁴⁸ S. JURIC, *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012., str. 447.

slušana i poštivana, a ne zlostavljana.⁴⁹ Djeca su morala poštivati roditelje. To je iskazano na mnogim mjestima u Starom zavjetu: *Poštuj oca svoga i majku svoju da imadeš dug život na zemlji koju ti da Jahve, Bog tvoj* (Izl 20,12). *Tko časti majku svoju sabire blago* (Sir 3,4).⁵⁰

I sam Katekizam donosi određene smjernice za roditeljsko odgajanje djece, on ističe da su roditelji su prvi odgovorni za odgoj svoje djece. Tu odgovornost svjedoče prije svega stvaranjem obitelji u kojoj su nježnost, opraštanje, poštovanje, vjernost i nesebično služenje pravilo života. Domaće ognjište osobito je prikladno mjesto za odgoj u krepostima. Taj odgoj zahtjeva priučavanje odricanju, ispravno rasuđivanje, vladanje sobom, što su uvjeri svake prave slobode. Na roditeljima je također teška odgovornost pružati djeci dobar primjer. Priznavajući iskreno pred djecom svoje slabosti, bit će sposobni voditi ih i ispravljati: *Tko ljubi sina svoga, često ga bije šibom (...) Tko valjano odgaja sina, imat će od njega koristi* (Sir 30,1-2).⁵¹ Roditelji treba da počnu djecu odgajati zavjeru od njihove najnježnije dobi. Taj se odgoj ostvaruje već time što se članovi obitelji potpomažu u rastu vjere svjedočenjem kršćanskog života življenoga u skladu s Evanđeljem. Poslanje je roditelja učiti djecu moliti se i otkrivati u sebi zvanje djece Božje.⁵² Djeca opet pridonose roditeljskom rastu u svetosti. Svi zajedno i svaki napose, plemenito i neumorno, uzajamno daju oprostjenje što ga iziskuju uvrede, svađe, nepravde i nevjernosti. Na to ih upućuje uzajamna privrženost. To zahtjeva ljubav Kristova.⁵³

Na to je podsjetio i Drugi vatikanski sabor: „Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obavezu da ih odgajaju, i zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent - prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima - koji će pogodovati punom osobnom i društvenom razvoju djece. Obitelj je stoga prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu.“⁵⁴

Na temelju svoga dostojanstva i poslanja, kršćanski roditelji imaju dužnost da svoju djecu odgajaju u molitvi, da ih uvedu u postupno otkrivanje otajstva Boga i

⁴⁹ Usp. Isto, str. 146.

⁵⁰ Usp. S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 48.

⁵¹ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK, GK, Zagreb, 1994., br. 2223.

⁵² Usp., Isto, br. 2226.

⁵³ Usp., Isto, br. 2227.

⁵⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Deklaracija o kršćanskom odgoju svijetu, *Gravissimum educationis*, u: ISTI, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008., br. 3

osobnog susreta s njima. Temeljni i nezamjenjivi element jest konkretan primjer, tj. živo svjedočanstvo roditelja: moleći sa svojom djecom, otac i majka prodiru duboko u srce svoje djece i u njemu ostavljaju tragove koje događaji života neće uspjati izbrisati.⁵⁵ Treba spomenuti poziv pape Pavla VI. koji je uputio roditeljima: „Majke, učite li svoje mališane molitve kršćanina? Pripravljate li ih u suradnji sa svećenicima na sakramente prve dobi: ispovijed, pričest, potvrdu? Navikavate li ih, ako su bolesni, da misle na Kristove patnje, da zazivaju pomoć Gospe i svetaca? Molite li s njima obiteljsku krunicu?“⁵⁶

1.5. Crkveni dokumenti o majčinstvu

U mnogim crkvenim dokumentima, enciklikama i knjiga koje su određeni pape odobrili i napisali govori se o majčinstvu, kao ostvarivanju žene, Mariji kao ostvarenoj majci svih majki i Crkvi kao majci. Mi ćemo ovdje staviti pozornost samo na majku, čovjekovu družicu.

Evangelium vitae (1995.), enciklika pape Ivan Pavao II., obrađuje ključna pitanja života i smrti poput: pobačaja, eutanazije, samoubojstva i zakonodavstva u vezi tih pitanja. Dok se govori o tim ključnim temama ponegdje se mogu iščitati neke misli o majčinstvu. Jedino određeno sudjelovanje čovjeka u gospodstvu Božjemu pokazuje se i u posebnoj odgovornosti koja mu se povjerava u osnovu upravo na ljudski život. To je odgovornost koja dodiruje svoj vrhunac darivanjem života putem rađanja sa strane muža i žene u braku, kako nas podsjeća Drugi vatikanski koncil: „Sam Bog, koji je rekao: 'Nije dobro da čovjek bude sam' (Post 2,18) i 'koji je čovjeka od početka stvorio kao muško i žensko' (Mt 19,4), htio mu je udijeliti neko posebno sudioništvo u svome stvarateljskom djelu: on je blagoslovio muža i ženu i rekao im: 'Rastite i množite se' (Post 1,28).“⁵⁷

Vraćajući se na riječi završne poruke Drugog vatikanskog sabora, papa Ivan Pavao II. je ženama uputio hitan poziv:

„Pomirite ljude sa životom. Vi ste pozvane da svjedočite smisao autentične ljubavi, onoga sebedarja i prihvaćanja drugoga koje se ostvaruje na poseban način u bračnom odnosu, ali koji mora biti duša svakog drugog interpersonalnog odnosa. Iskustvo majčinstva potpomaže u vama izoštrenu osjetljivost za drugu

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, KS (Dokumenti 64), Zagreb, 1981., br. 36.

⁵⁶ PAVAO VI., *Govor na Generalnoj audijenciji* (11. Kolovoza 1976.): *Insegnamenti di Paolo VI.*, sv. XIV. (1976.), str. 640.

⁵⁷ IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Evanđelje života*, KS (Dokumenti 103), Zagreb, 1995., br. 43.

osobu i ujedno vam daje poseban zadatak: Materinstvo uključuje posebno zajedništvo s tajnom života koji dozrijeva u krilu žene... Taj neponovljivi način dodira s novim čovjekom, koji se oblikuje, stvara svojevrsan odnos prema čovjeku – ne samo prema vlastitom djetetu nego jednostavno prema čovjeku kao takvom – koji duboko prožima čitavo biće žene. Majka, doista, prihvaća i nosi u sebi drugoga, daje mu mogućnost da raste unutar nje, stvara mu prostor, poštujući ga u njegovoj drugosti.“⁵⁸

Postsinodalna apostolska pobudnica *Familiaris consortio* (1981) koju je napisao sada već sv. papa Ivan Pavao II. U njoj opisuje službeni stav Katoličke Crkve o ulozi i značenju braka i obitelji. Brak se definira kao "osobna unija u kojoj supružnici uzajamno daju i primaju". Govori se o odgoju djece u obitelji i pomaganju siromašnima. A obitelj ne bi bila obitelj bez postojanja majčinstva, tako da i se i ovdje govori o majčinstvu, ali uz majčinstvo uvijek je naglašava i očinstvo, kao i brak. Za ženu valja prije svega istaknuti da ima jednako dostojanstvo i odgovornost kao i muž: ta jednakost na osobiti se način ostvaruje u uzajamnom predanju muža i žene i u predanju njih dvoje djeci; a to je svojstveno braku i obitelji.⁵⁹

To bračno zajedništvo ima svoje korijene u prirodnom dopunjavanju što postoji između muža i žene, a hrani se osobnom spremnošću bračnih drugova da dijele cjelovitost svoga životnog nauma, sve što imaju i što jesu: stoga je takvo zajedništvo plod i znak dubokog ljudskog zahtjeva. U Kristu, Bog prihvaća taj zahtjev, potvrđuje ga, pročišćuje i uzdiže privodeći ga sakramentom ženidbe njegovu savršenstvu: Duh Sveti izliven u sakramentalnom slavlju pruža kršćanskim supružnicima dar novog zajedništva, zajedništvo ljubavi, koje je živa i stvarna slika onoga sasvim osobitog jedinstva koje nevidljivu Crkvu čini otajstvenim Kristovim tijelom.⁶⁰

Ukorijenjena u potpunom i osobnom daru supružnika i kao zahtjev za dobrom djece, nerazrješivost ženidbe svoju konačnu istinu nalazi u naumu koji je Bog očitovao u svojoj objavi: On hoće i daruje nerazrješivost ženidbe kao plod, znak i zahtjev posvemašnje vjerne ljubavi koju Bog ima prema čovjeku i koju Gospodin Isus očituje prema svojoj Crkvi.⁶¹ Stvarajući muža i ženu na svoju sliku i priliku, Bog kruni i privodi savršenstvu djelo svojih ruku: on ih poziva da na osobit način sudjeluju u njegovoj ljubavi i u njegovoj moći Stvoritelja i Oca putem svoje slobodne i odgovorne

⁵⁸ Isto, br. 99.

⁵⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, KS (Dokumenti 64), Zagreb, 1981, br. 22.

⁶⁰ Usp. Isto, br. 19.

⁶¹ Usp. Isto, br. 20.

suradnje u prenošenju dara ljudskoga života: „I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite!“⁶²

Plodnost je plod i znak bračne ljubavi, živo svjedočanstvo potpunog uzajamnog predanja supružnika: „Prema tome, pravo njegovanje bračne ljubavi kao i sva narav obiteljskog života što otuda proizlazi – ne zanemariivši ostale svrhe braka – idu za tim da supruge učine odlučno spremnima da surađuju s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja, koji po njima iz dana u dan umnožava i obogaćuje svoju obitelj.“⁶³

Pismo Ivana Pavla II. kršćanskim obiteljima – težište naviještanja pape leži na obitelji od koje očekuje odlučujući doprinos novom evangelizaciji svijeta. Stoga je Papa 1994., u Međunarodnoj godini obitelji, napisao pismo svim obiteljima u kojem kršćanski nauk tumači u smislu kulture ljubavi:

Potrebno je da od samog početka srca i misli upravljaju k Bogu „od koga se imenuje svako roditeljstvo“, kako bi njihovo očinstvo i majčinstvo iz toga vrela crpilo snagu za trajno obnavljanje u ljubavi.⁶⁴ „Odgovorno očinstvo i majčinstvo“ izražavaju određenu obvezu za ostvarivanje te dužnosti koja u suvremenom svijetu poprima nove značajke. Napose se odgovorno očinstvo i majčinstvo odnosi izravno na trenutak kad muž i žena, sjedinjujući se „u jedno tijelo“, mogu postati roditelji.⁶⁵ „Tvrdeći da muž i žena kao roditelji surađuju s Bogom Stvoriteljem u začeću i rođenju novoga ljudskog bića, ne mislimo samo na biološke zakone nego mnogo više želimo istaknuti da je u ljudskom očinstvu i majčinstvu sam Bog prisutan drugačije nego što se to događa u ikojem drugom rađanju na „zemlju.“⁶⁶ Majčinstvo nužno uključuje očinstvo, i uzajamno, očinstvo uključuje majčinstvo.⁶⁷

Papa govori o majci, kao odgovornoj supruzi, a tek onda o majčinstvu. Dokument naglašava jedinstvo bračnog para u daru roditeljstva. Cio je bračni život dar, ali to se naročito očituje kad muž i žena, predajući se uzajamno u ljubavi, ostvaruju taj susret koji od njih dvoje čini „jedno tijelo“ (Post 2,24). Tada oni proživljavaju trenutak osobite odgovornosti također zbog razloga mogućega začeća koje je povezano s bračnim činom. Muž i žena mogu taj čas postati otac i majka, dajući početak opstanku

⁶² Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, KS (Dokumenti 64), Zagreb, 1981., br. 28.

⁶³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, u: ISTI, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008., br. 50

⁶⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima: godina obitelji 1994*, IKA, Zagreb, 1994., br. 7.

⁶⁵ Usp. Isto, br. 12.

⁶⁶ Isto, br. 9.

⁶⁷ Usp. Isto, br. 7.

novog ljudskog bića, koje će se zatim razvijati u majčinu tijelu. Žena prva saznaje da je postala majkom.⁶⁸

Za „civilizaciju ljubavi“ bitno je da muž doživljava majčinstvo žene, svoje supruge, kao dar. To, naime, izvanredno utječe na cijeli odgoj. Mnogo ovisi o njegovoj spremnosti ispravno sudjelovati u tome prvom razdoblju dara čovječnosti da se kao muž i otac uključi u ženino materinstvo. Očinstvo i majčinstvo pretpostavljaju supostojanje i međusobno djelovanje samostojnih subjekata. To je osobito očito kad majka začinje novo ljudsko biće. Prvi mjeseci njegove nazočnosti u majčinu krilu stvaraju osebniju svezu koje već poprima odgojnu vrijednost. Majka, već u doba prije rođenja, odlikuje ne samo dječje tijelo nego neizravno svu njegovu ljudskost. Premda je riječ o događaju koje je upravljeno od majke prema djetetu, ne smije se zaboraviti ni naročiti utjecaj što ga još nerođeno dijete vrši na majku.⁶⁹

Amoris laetitia (2016.) je postsinodalna apostolska pobudnica koju je papa Franjo posvetio pastoralnoj skrbi za obitelji. Papa donosi teme vezane uz brak i obiteljski život, kao i suvremene izazove s kojima se suočavaju obitelji diljem svijeta. *Amoris laetitia* također uključuje prošireno razmišljanje o značenju ljubavi u svakodnevnoj stvarnosti obiteljskog života. Govoreći o majčinstvu papa ističe da su majke su najbolji lijek protiv širenja sebičnog individualizma. One su te koje svjedoče ljepotu života. Nedvojbena, „društvo bez majki bilo bi nehumano, jer majke znaju uvijek, i u najtežim trenucima, svjedočiti nježnost, predanost i moralnu snagu. Majke također često prenose najdublji smisao vjerske prakse: u prvim molitvama, u raznim činima pobožnosti koje dijete uči (...). Bez majki ne samo da ne bi bilo novih vjernika nego bi vjera izgubila dobar dio svoje jednostavne i duboke topline. (...) Predrage mame, hvala vam za ono što jeste u obitelji i za ono što dajete Crkvi i svijetu.“⁷⁰

Majka koja štiti dijete svojom nježnošću i svojim suosjećanjem pomaže mu stvoriti povjerenje kako bi doživjelo da je svijet dobro i ugodno mjesto. To mu omogućuje rasti u samopouzdanju i razvijati samopoštovanje koje jača sposobnost bliskosti i empatije.⁷¹ Dokument donosi i pogled na pitanja o ulozi žene u svijetu, kao i o potrebi usklađivanja ženinih uvjeta rada s majčinskom ulogom. Naglašava vrijednost majčinstva koje društvo mora podupirati.

⁶⁸ Usp. Isto, br. 12.

⁶⁹ Usp. Isto, br. 16.

⁷⁰ FRANJO, *Amoris laetitia. Radost ljubavi*, KS (Dokumenti 171), Zagreb, 2016., br. 174.

⁷¹ Usp. Isto, br. 175.

„Danas priznajemo potpuno legitimnim, pa i poželjnim, da žene žele studirati, raditi, razvijati svoje vještine i imati osobne ciljeve. Međutim, istodobno ne možemo zanemariti potrebu djece za nazočnošću majke, posebice u prvim mjesecima života. Doista, žena stoji pred čovjekom kao majka, subjekt novoga ljudskog života koji je u njoj začet i u njoj se razvija, i od nje dolazi na svijet. Slabljenje te majčinske nazočnosti, s njezinim ženskim osobinama, predstavlja ozbiljnu opasnost za naš svijet. Cijenim feminizam, ali onaj koji ne zahtjeva uniformnost i ne negira majčinstvo, jer veličanstvenost žene uključuje sve prava koja proizlaze iz njezina neotuđivog ljudskog dostojanstva, ali i iz njezina ženskoga genija, koji je prijeko potreban društvu. Njezine specifično ženske sposobnosti – poglavito majčinstvo – dodjeljuju joj također dužnost, jer ženskost također podrazumijeva određenu misiju na ovom svijetu, koju društvo mora štititi i sačuvati za dobro svijetu.“⁷²

1.6. Marija uzor žene

Marija prima život od onoga kojemu ona sama, u redu zemaljskog rađanja, daje život kao majka.⁷³ „Na materinjem aramejskom jeziku zvala se Mirjam, kći je Ane i Joakima. Zaručnica je sv. Josipa iz Nazareta, koji je bio kraljevskog roda, potomak kralja Davida. Zajedno s mužem Josipom brinula se o Isusu. Pratila je Sina kada je na vidljiv način započeo svoje mesijansko poslanje u Kani Galilejskoj, pa sve do smrti na križu. Svojom snagom mu je htjela dati dodatnu snagu. Sve je njegove boli duboko proživljavala. A njen Sin se posebno pobrinuo za svoju majku u zadnjim trenucima: *Ženo! Evo ti sina!*, a Ivanu *Evo ti majke!* (Iv 19,26). Simbolički su te Isusove riječi bile oporuka, kojima je Bogorodica postala majkom svih kršćana, majkom svih vjernika.“⁷⁴

Kada se govori o ženi u Crkvi, tada prijete opasnost da Marija baci u sjenu sve ostale likove Staroga i Novoga zavjeta. Marija je još donedavno bila jedini lik i uzor koji se kršćanima stavljao pred oči. Marija zauzima posebno i po važnosti izuzetno mjesto u povijesti spasenja. S obzirom na ulogu koju je Marija u povijesti odigrala i koju ne prestaje igrati, s njom se ne može mjeriti nijedan ženski lik. Međutim, bilo bi pogrešno zbog te činjenice podcijeniti sve ostale ženske likove, kao da oni uopće nisu važni u povijesti spasenja.

Shvaćanje da žena ima samo dva izbora: biti kao Eva ili biti kao Marija, sasvim je pogrešno. Vidjeli smo da i Stari i Novi zavjet pokazuju bogatu lepezu ženskih likova koji imaju svoja posebna svojstva. Marija nipošto ne isključuje vrijednost tih likova, kao što ni ti likovi ne mogu umanjiti veličinu Marijina lika. Ona je predstavica

⁷² Isto, br. 173.

⁷³ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater. Otkupiteljeva majka*, KS (Dokumenti 85), Zagreb, 1987., br. 10.

⁷⁴ S. DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., str. 13.

ženskog roda, ali isto tako predstavnica i ljudskog roda u cjelini. Nije uzor samo ženama, nego isto tako i muškarcima. Slobodno se može reći da je uzor svim ljudima. Za Mariju nije važno samo to da je u fizičkom smislu rodila Sina Božjega, nego je još važnije da je prihvatila riječ Božju i da joj se potpuno predala. Teološki gledano, Marijino je majčinstvo od svih njezinih svojstava najistaknutije jer je njime stupila u najtješnju vezu s Bogom u Kristu. Utjelovljenjem Sina Božjega u Mariji, ljudima je pružena mogućnost da dobiju udjela u Božanskoj naravi, što nadilazi fizičku stranu Marijina majčinstva. Tako je Marija postala majkom svih ljudi u nadnaravnom smislu.⁷⁵

Sveto pismo ne naglašava toliko Marijino tjelesno majčinstvo jer u njemu nije sadržana sva srž njezina božanskog majčinstva. Marijina veličina jest u tome što je povjerovala. U Elizabetinim riječima to se najbolje potvrđuje: *Blago onoj koja povjeruje da će se ispuniti što joj je rečeno od Gospodina!* (Lk 1,45). Bog se Mariji objavio i ona mu je dala svoj odgovor: *Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj* (Lk 1,38). Njezin je odgovor prije svega savršeni čin vjere i kao takav služi kao primjer svim ljudima. Na Marijinom *da* temelji se spasenje čovječanstva. Istina je da to spasenje dolazi od Krista, ali ljudima je došlo preko Marije. Njezina posrednička uloga u djelu spasenja ne iscrpljuje se rađanjem Spasitelja. Ona se nastavlja u cijeloj povijesti spasenja i nikad ne prestaje biti aktualna u Crkvi.⁷⁶

Drugi vatikanski koncil u dokumentu *Lumen gentium* (55) ovako formulira istinu o Mariji:

„Svete knjige Staroga i Novoga zavjeta i časna Predaja pokazuju na sve jasniji način ulogu Spasiteljeve majke u ekonomiji spasenja i stavljaju nam je gotovo pred oči. Knjige Staroga zavjeta opisuju povijest spasenja, u kojoj se polagano priprema Kristov dolazak na svijet. I ti prvi dokumenti, kako se čitaju u Crkvi i kako se shvaćaju u svjetlosti daljnje i potpune objave, malo-pomalo sve jasnije iznose na svjetlost lik žene, Spasiteljeve majke. Ona je pod tom svjetlošću već proročki označena u obećanju, danom prvim roditeljima pošto su zgriješili, o pobjedi nad zmijom (usp. Post 3,15). Ona je na sličan način također ona Djevica koja će začeti i roditi Sina, čije će ime biti Emanuel (usp. Iz 7, 14; Mih 5, 2-3; Mt 1, 22-23). Ona se ističe među poniznicima i siromasima Gospodnjim, koji s pouzdanjem od njega očekuju i primaju spasenje. S njom kao uzvišenom kćeri sionskom napokon se, nakon dugoga očekivanja obećanja, ispunjuju vremenom uspostavljeni poredak, kad je od nje Sin Božji uzeo ljudsku narav da po otajstvima svojega tijela oslobodi čovjeka od grijeha.“⁷⁷

⁷⁵ Usp. LJ. MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002., str. 72.

⁷⁶ Usp. Isto, str. 72.

⁷⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, u: *ISTI, Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008., br. 55.

II. MORALNI PRISTUP MAJČINSTVU

Spol je vlastitost ljudske individue, otvara nam dalekosežna obzorja. Jer ljudska individua je osoba, osoba je pak subjekt i objekt ljubavi, koja se rađa između muške i ženske osobe. Spolne razlike shvaćene na prirodan način upućuju na jednu svrhu, a to je plodnost.⁷⁸ Ljudska spolnost kao snaga osobe otvara se trima temeljnim vidovima: prvi vid teži da dosegne zrelost i upotpunjenje, spolnost je snaga za izgradnju vlastitog je. Drugi vid smjera da ispuni otvaranje osobe svijetu „ti“, spolnost olakšava međusobni odnos koji doseže vrhunac u izgradnji nacrtu života, a treći vid spolnosti je otvaranje vlastitom „mi“, radi se od društvenom obzoru spolnosti koji služi za izgradnju vlastitog „mi“ u području ozračja međusobnih ukrštenih odnosa.⁷⁹ Ljudska spolnost pretpostavlja, izražava i ostvaruje cjelovito otajstvo. Spoznati drugoga znači sam postojati te biti posve sam ti, znači spoznati se kroz drugoga. Čovjek nije stvoren da živi sam nego da uniđe u odnos s drugima, a taj se susret može ostvariti samo tjelesnim posredovanjem. Spolnost izražava mogućnost darivanja sebe i prepoznavanje tog dara kod drugoga.⁸⁰

„Ljudsku spolnost ne smijemo promatrati kao zasebno ili izolirano od cjeline osobe nego jedino unutar cjelovitosti ljudske osobe i njezina dostojanstva jer ljudska spolnost je temeljna komponenta ljudske osobe. Karakterizira muškarca ili ženu ne samo na biološkom ili fizičkom planu nego i na psihološkom i duhovnom planu. Čovjek je stvoren kao muškarac i kao žena te je pozvan na ljubav i sebedarje u svojem tjelesno – duhovnom jedinstvu. Muško i žensko obilježje su darovi koji se nadopunjuju i po kojima je ljudska spolnost sastavni dio stvarne sposobnosti za ljubav koju je Bog upisao u muškarca i ženu. Spolnost kao darivanje i prihvaćanje ima za cilj ljubav, a odnos između muškarca i žene je u svojoj biti odnos ljubavi u bračnom životu.“⁸¹

„I blagoslovi ih Bog i reče im: 'Plodite se i množite, i napunite zemlju...‘“ (Post 1,26-28), što označuje *plodnost*. To znači da je Bog, koji nema spolnosti, htio spolnost, da je prvi ljudski par (Adam i Eva).⁸² „Spolnost obilježuje muškarca i ženu ne samo na tjelesnoj već i na psihološkoj i duhovnoj razini. Ta različitost, povezana s dopunjenošću

⁷⁸ Usp. K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 275.

⁷⁹ Usp. M. VIDAL, *Kršćanska etika*, UPT, Đakovo, 2001., str. 297.

⁸⁰ Usp. V. VALJAN, *Moral spolnosti braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 65.

⁸¹ I. KEŠINA, *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2012., str. 111.-112.

⁸² Usp. I. FUČEK, *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 31.

dvaju spolova, u punini odgovara Božjem naumu u skladu s pozivom na koji je svatko pozvan.“⁸³

Spolna ljubav je Božji *dar*.⁸⁴ Tjelesna spolnost, usmjerena na rađanje, najveći je tjelesni izričaj zajedništva ljubavi bračnih drugova. Lišena sadržaja uzajamnog darivanja – zbilje koju kršćanin živi potpomognut i obogaćen osobitom milošću Božjom – ona gubi svoje značenje, podliježe sebičnosti pojedinca i ćudorednom neredu.⁸⁵ Spolni odnos morao bi postati vrsta jezika kojim muž i žena mogu izraziti jedno drugomu sve što žele reći kao dio ljubavi i duhovnog zajedništva.⁸⁶ Spolni (bračni) odnos ukoliko je istinski osobno sjedinjenje nije iz njega svojevrijedno isključena određena spremnost na roditeljstvo. To proizlazi iz svjesno odnošenja prema nagonu: vladati spolnim nagonom znači upravo prihvaćati njegovu svrhovitost u bračnome odnosu.⁸⁷ Spremnost na roditeljstvo u bračnome odnosu štiti ljubav i neophodan je uvjet istinski osobnoga sjedinjenja.⁸⁸

2.1. Krepost čistoće – odgoja za majčinstvo

Pojam čistoće definiramo kao nutarnje držanje koje se brani od svake, pa i najmanje zlorabe spolnosti. Ona je nužnost za svakog čovjeka koje ne želi izgubiti svoje dostojanstvo u svijetu zlorabe spolnosti, seksističkih reklama, pornografije pa sve do spolnog uznemiravanja. Osim toga, čistoća je gospodstvo duha koji spolni nagon podređuje ljubavi, tako da ljubav ne može uspjeti bez čistoće. S obzirom na to da je spolni nagon muškarca jači i impulzivniji, potreba čistoće ih se više tiče negoli žena.⁸⁹ Katekizamski: „Čistoća izražava ostvarenu integraciju spolnosti u osobi i time nutarnje čovjekovo jedinstvo u njegovu tjelesnom i duhovnom biću... Krepost čistoće, sadrži, dakle, cjelovitost osobe i potpunost dara.“⁹⁰

Važno je razumjeti da je osnovni element čovjeka kao(slobodne) osobe upravo gospodarenje samom sebi. To je također i uvjet sebedarivanja – samo ukoliko je svoj gospodar, može sebe drugome darovati. Ta dimenzija slobode darivanja postaje

⁸³ SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnoga odgoja*, KS (Dokumenti 69), Zagreb, 1996., br. 4

⁸⁴ Usp. I. FUČEK, *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 113.

⁸⁵ Usp. SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnoga odgoja*, KS (Dokumenti 69), Zagreb, 1996., br. 5

⁸⁶ Usp. P. M. QUAY, *Kršćansko značenje spolnosti*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2008., str. 45.

⁸⁷ Usp. K. WOJTYŁA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 235.

⁸⁸ Usp. Isto, str. 236.

⁸⁹ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 39.

⁹⁰ *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK, GK, Zagreb, 1994., br. 2337.

odlučujuća za bračno sjedinjenje⁹¹ Naime, čistoća je u službi ljubavi jer je štiti i pravilno razvija, te je, osim za brak, jednako bitna i za djevičanstvo. Iako „teško“ zvuči, ali možemo zaključiti da bez kreposti čistoće nema ulaska u Kraljevstvo Nebesko.⁹²

Budući da se radi o sposobnosti vladanja, nadziranja i usmjeravanja vlastitih spolnih nagona, te neophodnoj spremnosti volje, pojam čistoće zaslužuje naziv krepost.⁹³ Čistoća mora biti ukorijenjena u volji, u samome temelju čovjekova htjenja i svjesna djelovanja.⁹⁴ Ova krepost se ne pojavljuje niti djeluje izolirano, nego je uvijek povezana s drugim krepostima kao što su razboritost, pravednost, jakost, a iznad svega ljubav.⁹⁵ Osim što čistoća brine da spolnost ima svoju izvornu ulogu u ljubavi, ona i podrazumijeva istinsku ljubav.⁹⁶ Neizmjereno je važna jer štiti naš odnos s Bogom i drugom osobom, jer pomaže pronaći i živjeti istinsku ljubav te je jedini način da se pronađe ljubav u današnjem svijetu. Još jedna važna kvaliteta kreposti čistoće je da razvija samokontrolu što znači da razum kontrolira nagone.⁹⁷ Ne postiže se jednom odlukom i jednom zauvijek. Bilo bi naivno tako misliti.

Kao i sve ostalo, čistoća „poznaje zakon rasta koji prolazi kroz stupnjeve obilježene nesavršenošću i vrlo često grijehom. Krepostan i čist čovjek 'izgrađuje se iz dana u dan brojnim slobodnim opredjeljenjima'.“⁹⁸ Krepost čistoće je u punoj slozi s razumom, voljom i osjećajima, a kod vjernika je potpomognuta i izvorima milosti(sakramentima, molitvom, odricanjem svake vrste...). Interventi razuma nisu jednostavno blokiran je svakog seksualnog podražaja, nego držanje erotskih impulsa u granicama normale. Spolni život je daleko uzvišeniji od pukih bio-fizioloških funkcija. On je uvijek u vezi s osjećajem, mišlju, idealima, ljubavlju, vjerskom praksom i duhovnim životom.⁹⁹

Postoji još jedna definicija koja upućuje na to da postoji nekoliko vrsta čistoće, a ona glasi: „Čistoća je ona krepost koja osposobljuje ljudska bića da svoju spolnost

⁹¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 296.

⁹² Usp. I. FUČEK, *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 112.

⁹³ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih, Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 314.

⁹⁴ Usp. Isto, str. 362.

⁹⁵ Usp. Isto, str. 314.

⁹⁶ Usp., M. B. BONACCI, *Prava ljubav*, Verbum, Split, 2011., str. 32.

⁹⁷ Usp. Isto, str. 93.-94.

⁹⁸ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, KS (Dokumenti 64), Zagreb, 1981., br. 34.

⁹⁹ Usp. I. FUČEK, *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005., str. 115. - 117.

(spolnu ljubav) uzmognu ugraditi u nutrinu cjelokupne svoje osobnosti onako kako traži njihovo zvanje.“¹⁰⁰ Dakle, čistoće prema zvanjima (životnim uvjerenjima) su:

1. Predbračna (mladenačka) čistoća – ona pripravlja na sebedarnu autentičnu ljubav u ženidbenom ili djevičanskom staležu, te osposobljava za majčinstvo. Od najmanjih nogu zahtjeva čist odgoj u svim pravcima (kulturnom, religioznom, moralno-duhovnom...), u karakteru, psihološkim sposobnostima za dijalog, za društvenost, za zajednički rad itd. Potrebno je odgajati mladog čovjeka da nadvladava sebe u spolnim zavodljivostima (slike, maštanja, razgovori, pornografski programi, predbračni odnosi i ostala seksualna ponašanja koja vrijeđaju i ubijaju krepost čistoće).
2. Bračna čistoća – vodi supruge prema ispravnom i ćudorednom uzajamnom darivanju u zreloj ljubavi i pravilnom poimanju majčinstva. To itekako uključuje trajnu volju i nastojanje, stalan rast u ljubavi. Cilj je da njihovi spolni odnosi budu u čistoj ljubavi, po nauku kršćanske antropologije i katoličkog moralnog nauka, isključujući kontraceptivne načine i odstranjivanje zametka.
3. Udovička čistoća
4. Posvećena čistoća u djevičanskom zvanju.¹⁰¹

2.1.1. Predbračna čistoća i zaruke – priprema za majčinstvo

Kada se govori o ćuvanju spolnosti, najćešće se koriste dvije riječi: „uzdržljivost“ i „čistoća“. Međutim, riječ „uzdržljivost“ ne obuhvaća ono što se misli, ćak se nužno i ne odnosi na spolnost. Osim toga, ima negativan prizvuk jer oznaćava „ne ćiniti nešto“. Teško da će taj izraz privući nekoga da prakticira isto. S druge strane, pojam „čistoća“ se veće uz spolnost kao posebno razumijevanje i poštivanje spolnosti i ćinjenice ju je Bog stvorio u funkciji jezika braćne ljubavi. Dok se „čistoća“ odnosi na svakoga, „uzdržljivost“ od spolnih odnosa odnosi se samo na nevjenćane osobe.¹⁰²

Unutar ove teme, neophodno je govoriti i o stidu. Naime, stid definiramo kao paţnju ćovjeka koji ne ţeli postati objekt zle poţude i koji ne izaziva nepotrebno osjetilnu poţudu drugih.¹⁰³ Dakle, stid nas štiti od toga da sami budemo objektom poţude drugih. Stid moţemo definirati i kao naćin ljubavi prema bliţnjemu jer on

¹⁰⁰ Isto, str. 112.

¹⁰¹ Usp. Isto, str. 114.

¹⁰² Usp. M. B. BONACCI, *Prava ljubav*, Verbum, Split, 2011., str. 31. - 32.

¹⁰³ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 102.

uvelike olakšava drugom da sačuva svoj nutarnji red s obzirom na spolne misli ili napasti. I čistoća i stid su zahtjevi ljubavi jer su djelatna zaštita okoline u intimnom području kojom se održava životni prostor ljubavi.¹⁰⁴

Danas nas se pokušava obmanuti da mladež nije sposobna razumjeti smisao predbračne čistoće. Uz to, danas se smatra čudnom ideja da netko zbog religije mijenja svoje ponašanje. Platon, grčki filozof, ispričao je jednom ovu priču: Hefes, bog kovača, nailazi na dvoje ljudi koji se vole. Upita ih: „O dragi ljudi, što mogu za vas učiniti?“ Bez oklijevanja odgovaraju mu: „Salij nas u jedno da smo nerazdvojivi i zauvijek povezani jedno s drugim!“ To što je Platon izrazio u jeziku bajke, zna svatko tko je zaljubljen: i on želi biti povezan sa svojim partnerom. No, Biblija dodaje da, osim što ovo vezanje vrijedi pred Bogom, Bog je i uzrok toga vezanja. Stoga, ono što je Bog svezao, čovjek ne treba razdvajati!¹⁰⁵

Naime, važno je shvatiti da u bračnom zagrljaju tijelo nadrašta samo sebe i postaje utjelovljena ljubav. Stoga u svjetlu biblijske tradicije dolazimo do posebnih uvjeta za istinsko (ne lažno) sjedinjenje u ljubavi:

- a) Prvi uvjet jest da se sjedinjenje u tijelu ostvaruje samo između muškarca i žene.
- b) Drugi uvjet je ljubav što znači da dvoje ljudi razborito ulazi u odnos, u ljubavi i slobodi, ne zbog miraza, karijere ili bilo koje druge koristi. Međutim, to ne znači da ljubav isključuje razborito razmišljanje o budućnosti, nego ga zahtijeva.¹⁰⁶
- c) Treći uvjet je čistoća prije braka. Naime, premda mnogi koriste taj argument, predbračna čistoća nije oprečna ljubavi, nego je s njom neodvojivo povezana.
- d) Četvrti uvjet o kojem biblijska tradicija govori je plodna ljubav. Ona ne podnosi manipulaciju, a to znači da tko priječi i onemogućuje plodnost sjedinjenja bilo kakvom manipulacijom osakaćuje ujedno i ljubav. Zaštita od djece partnere zaštićuje dobrim dijelom i od ljubavi. Stoga Crkva odbacuje kontracepciju jer je usmjerena i protiv djece i ujedno protiv ljubavi.¹⁰⁷

Dakle, to su uvjeti za spolno sjedinjenje, a budući da mladi prije braka ne ispunjavaju većinu tih uvjeta, ne bi trebali stupati u spolne odnose jer to može oštetiti, ne samo spolnost, već osobu u cjelini. Walter Trobisch je jednom rekao kako orkestar ne počinje svirku s bubnjevima i trubama već s flautama i violinama jer bi u suprotnom

¹⁰⁴ Usp. Isto, str. 39. - 40.

¹⁰⁵ Usp. Isto, str. 70. - 71.

¹⁰⁶ Usp. Isto, str. 80. - 82.

¹⁰⁷ Usp. Isto, str. 83. - 84.

glasne trube i bubnjevi ugušili tiše instrumente. Budući da je ljubav vrlo osjetljiva i razvija se vrlo polako, prerani ju spolni odnos snagom spolne strasti guši. Hodati s nekim, a živjeti čistoću znači provoditi vrijeme u druženju bez spolnih odnosa. To znači upoznavati i pričati, uvidjeti kako se osoba vlada u različitim situacijama te odgovaramo li jedno drugome. Čistoća u ovom kontekstu znači nedopuštanje stvaranja emocionalne bliskosti koju stvara spolni odnos. Ona na taj način osigurava jasno razmišljanje. Čistoća ne znači odsutnost spolne privlačnosti, već kontrolu privlačnosti, ne poduzimanje ničega u vezi s njom. Ona osposobljava s jedne strane da se bistra uma može uvidjeti besciljnost određenog odnosa i reći jasno „ne“, a s druge strane osposobljava za izgradnju čvrste i dugotrajne, doživotne veze ako se uvidi da veza ima cilj i smisao. U oba slučaja nema spolne bliskosti koja bi utjecala na osjećaje, otežavala ili zasljepljivala realnost. To će svakako poboljšati spolni život kada za njega dođe vrijeme.¹⁰⁸

Najčešće mladi koji se trude živjeti čistoću padaju u trenutku sklapanja zaruka sa argumentima: „Sada znamo da se volimo. Kakvu će nam razliku donijeti komad papira?!¹⁰⁹ Međutim, zaruke su još uvijek vrijeme kušnje i još uvijek traje upoznavanje. Još ne vlada potpuna odanost što je vidljivo po čestim raskidima zaruka. No, veći je problem što će se puno teže raskinuti zaruke ako je bliskost već stvorena spolnim odnosom ili ako je trudnoća u pitanju.¹¹⁰

Spolni odnosi za vrijeme zaruka imali bi više smisla da Bog nije uključen. Tada bismo mogli sami odlučiti što stvara trajnu odanost. Međutim, svaki puta kada se dogodi sjedinjenje spolnim odnosom, sakrament braka se izvršava, a njegova milost obasipa supružnike. Kako se onda spolnim odnosom smije prisvojiti nešto što se još ne posjeduje, tj. kako se smije izvršiti sakrament koji još nije primljen?! Po svojoj logici, moć za ispravno spolno sjedinjenje proistječe nužno iz sakramenta.¹¹¹ Brak je nešto sveto zbog svog počela, cilja, koristi, oblika i predmeta.¹¹² Naime, supružnici tjelesnim združivanjem izgovaraju i produbljuju svoje „da“ bračnog ugovora. Prema tome, seksualnost označava „otjelovljenje“ Saveza.¹¹³ Budući da su spolni odnosi izvan braka izricanje laži, to je grijeh bez obzira na ono što će se poslije dogoditi, hoće li se sklopiti

¹⁰⁸ Usp. M. B. BONACCI, *Prava ljubav*, Verbum, Split, 2011., str. 94. - 95.

¹⁰⁹ Isto, str. 101.

¹¹⁰ Usp. Isto, str. 101.

¹¹¹ Usp. Isto, str. 102.

¹¹² Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 85.

¹¹³ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 18.

brak s tim istim partnerom ili ne.¹¹⁴ Sveto pismo također aludira na otajstvenu Božju prisutnost koja se pojavljuje u svakome činu spolnog sjedinjenja: „Elkana pozva Anu, ženu svoju, a Gospodin je se opomenu. Ana zatrudnje i, kad bi vrijeme, rodi sina“ (1 Sam 1,19-20). Prednosti uzdržavanja od predbračnih spolnih odnosa čak i u vrijeme zaruka su evidentne, a među njima su činjenice da partneri o drugome iz toga mogu zaključiti ozbiljno shvaćanje Boga i Njegove zapovijedi te da će imati samokontrolu kada se nađe okružen drugim ljudima nakon vjenčanja.¹¹⁵

2.1.2. Bračna čistoća – konkretno življenje majčinstva

Seksualni moral Crkve najviši je etos ljubavi, a život prema načelima te etike nije lagan, ali je usrećujući. Tko živi samo zbog svojih interesa, shvatit će kršćanski moral samo kao besmislenu smetnju. Njegovo bogatstvo otkriva samo onaj tko mu se približava pridržavanjem vjere i strahopoštovanjem prema Božjoj mudrosti te se dragovoljno predaje. No, nerealno bi bilo tvrditi da vjernost Božjoj zapovijedi ne znači katkada i prihvaćanje teškog križa. Naime, savršena, tj. kršćanskoj svetosti odgovarajuća bračna ljubav jednako je teško ostvariva kao i sveta ljubav prema bližnjemu ili „herojski stupanj vrline“ na bilo kojem drugom području.¹¹⁶ *Mi smo djeca Svetoga i ne možemo biti zajedno kao pogani koji Boga ne poznaju*, piše u lijepoj pripovijesti o Tobiji i njegovoj ženi (usp. Tob 8,4). Ma kako to čudno zvučalo, i spolnom susretu supružnika potrebna je čistoća. Ljubav je „usađena u požudom ugrožena čovjeka“.¹¹⁷ Dakle, i u braku postoje grijesi protiv čistoće.

Crkva definira čistoću kao snagu ljubavi koja se brani od iskrivljavanja spolnog tjelesnoga govora te napominje da je bračnoj ljubavi potrebna kao obrambeni sustav kako bi ljubav ostala ljubav ili da ozdravi i nađe put do same sebe.¹¹⁸ Bračna čistoća se očituje ponajprije kao sposobnost odupiranja tjelesnoj požudi, ali i kao posebna sposobnost zapažanja, voljenja i ostvarivanja značenja „govora tijela“, koji su požudi posve nepoznati, a koji obogaćuju bračni dijalog, istovremeno ga produbljujući i pojednostavljujući. Prema tome, ova askeza ne radi osiromašenje očitovanja ljubavi, nego duhovno osnaženje i obogaćenje.¹¹⁹ Vrednota bračne čistoće ne znači potpuno

¹¹⁴ Usp. M. B. BONACCI, *Prava ljubav*, Verbum, Split, 2011., str. 103.

¹¹⁵ Usp. Isto, str. 103.

¹¹⁶ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, UPT, Đakovo, 1999., str. 125. - 126.

¹¹⁷ Isto, str. 101.

¹¹⁸ Usp. Isto, str. 101.

¹¹⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih, Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 316.

odbijanje ili preziranje ljudske spolnosti, nego označuje duhovnu silu koja zna obraniti ljubav od opasnosti sebičnosti i nasilnosti te je dovodi do njezina ostvarenja. Spolnost je jedan od načina izričaja ljubavi naizmjeničnog dara sama sebe, no, ona nije vezana isključivo za genitalnost jer se ljubav može izreći i na druge načine. To nisu neke isključivo kršćanske vrednote, već se nalaze u općeljudskom iskustvu mnogih parova raznih vjera i kultura.¹²⁰

Brak je prisno jedinstvo ljubavi i života supružnika, bitno usmjeren na dobro djece koje će im Bog htjeti povjeriti¹²¹ Prema tome, zadaća bračne čistoće i uzdržljivosti nije samo očuvanje dostojanstva bračnoga čina s obzirom na njegovo rađalačko značenje, nego i očuvanje dostojanstva sjedinjenja osoba, njihovog dubokog zajedništva.¹²² Brak i bračni čini su beskrajno više od običnog sredstva za prenošenje života. Srž tvore naklonost, predanje i vjernost jer upućuju na Božju ljubav.¹²³ Na taj način bračna čistoća, očitujući se kao uzdržljivost, ostvaruje unutarnji red bračnog života.¹²⁴ To je zato jer krepost bračne čistoće „sadrži cjelovitost osobe i potpunost dara“. ¹²⁵ Pavao daje opravdano upozorenje onima koji smatraju da im bračno sjedinjenje i suživot trebaju priskrbiti samo sreću i radost. Životno iskustvo pokazuje kako supružnici često ostaju razočarani jer radost sjedinjenja sa sobom nosi i „tjelesne nevolje“ o kojima Pavao piše u Prvoj poslanici Korinćanima. Često su te „nevolje“ moralne naravi.¹²⁶

U prošlom stoljeću prvosvećenici su objavili razne dokumente predlažući glavne čudoredne istine o bračnoj čistoći. To su: *Casti connubii* (1930.) Pija XI., govori Pija XII., pastoralna konstitucija Drugog vatikanskog sabora *Gaudium et spes* (1965.), enciklika *Humanae vitae* (1968.) Pavla VI., apostolska pobudnica Ivana Pavla II. *Familiaris consortio* (1981.), *Katekizam Katoličke Crkve* (1992.), pismo obiteljima

¹²⁰ Usp. V. POZAIĆ, *Odgoj za odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 211.

¹²¹ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 10.

¹²² Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 318.

¹²³ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 268.

¹²⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 327.

¹²⁵ PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 10.

¹²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 64.

Gratissimum sane (1994.) i enciklika *Evangelium vitae* (1995.) Ivana Pavla II.¹²⁷ Po pitanju moralnosti seksualnog čina, ključna je enciklika *Humanae vitae*. Da bi se moglo živjeti po njenim načelima, nije dovoljno samo nužno biološko poznavanje ženskog ciklusa, već i vrlo visoka životna i duhovna zrelost. Govoreći o *Humanae vitae*, ne smiju se prešutjeti veliki problemi i teškoće koje to učenje zadaje nekim bračnim parovima unatoč njihovoj dobroj volji.¹²⁸

2.2. Duhovnost bračnog čina i otvorenost rađanju

Kada Ivan Pavao II. govori o duhovnosti ženidbe koja duhovno oblikuje i sam bračni čin, nipošto ne pretjeruje, već pogađa u samu srž zbivanja. Naime, time što tjelesno obljubljuju jedno drugo, supružnici ne udovoljavaju samo svom nagonskom prohtjevu, nego se svjesno prepuštaju sjedinjenju kakvo promatramo u svjetlu vjere. Kao što kršćanin treba prilikom primanja svete pričesti unutarne shvatiti koga prima i što to sjedinjenje znači, tako trebaju i bračni drugovi imati pred očima pravu sliku o tome što je njihovo seksualno sjedinjenje - izraz plodonosne ljubavi sukladno nakani Stvoritelja. „Duhovno vrednovanje bračnog čina“ što ga papa zahtjeva nije ništa drugo nego određena budnost tijela i duše, budnost koja zna što čini. Protivnost tome je svaka duhovna zaspalost koja bi se mogla usporediti s nepromišljeno-besramnim pričešćivanjem.¹²⁹ U središtu bračne duhovnosti nalazi se čistoća kao moralna krjepost, ali i kao krjepost povezana s darovima Duha Svetoga – ponajprije darom poštivanja onoga što je od Boga („donumpietatis“ – dar bogoljubnosti, pobožnosti). Taj dar na umu ima pisac Poslanice Efežanima kada supružnike potiče da budu „podložni jedni drugima u strahu Kristovu“ (Ef 5,21).¹³⁰

Premda je tradicija, koja potječe od Klementa Aleksandrijskog, Grgura iz Nise i Augustina, naučavala da se bračni čin opravdava („ispričava“) jedino ako se njime želi postići rađanje, današnja službena crkvena nauka, koja prevladava od vremena sv. Alfonza de Ligourija, dopušta bračni odnos i u okolnostima kad bračni čin ne rezultira prenošenjem života.¹³¹ Protiv Augustina, Alfonz Liguori naučava da bračni čin uopće ne treba „ispričavati“, jer je on, kao izraz bračne ljubavi i nerazrješive vjernosti, po sebi

¹²⁷ Navedeno prema: PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 11.

¹²⁸ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, UPT, Đakovo, 1999., str. 124.

¹²⁹ Usp. Isto, str. 125.

¹³⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 327.

¹³¹ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 44.

častan. Alfonz kaže da je to „sadržaj vjere“ te daje zanimljivo tumačenje sinteze raznih ciljeva ženidbe i bračnog čina: „U ženidbi se mogu razabrati tri vrste ciljeva: a) nutarnji bitni ciljevi; b) nutarnji usputni ciljevi; c) vanjski usputni ciljevi. Postoje dva bitna cilja: uzajamno darivanje samoga sebe (uz obvezu ispunjenja bračne dužnosti) i nerazrješivi vez. Dva su također nutarnja usputna cilja: prenošenje života i lijek protiv pohote. Vanjski usputni ciljevi mogu biti višestruki. Odatle slijedi: 1) izvjesno je da onaj koji isključuje bitne nutarnje ciljeve ne samo griješi nego i čini štetnim svoj brak; 2) izvjesno je da onaj koji isključuje dva nutarnja usputna cilja, može u nekim slučajevima sklopiti brak, ne samo valjano nego i dopušteno.“¹³² Dakle, sv. Alfonz drži nedopuštenim svako samovoljno isključenje dvaju usputnih nutarnjih ciljeva, a napose isključenje cilja rađanja.¹³³

Katolička nauka tvrdi da je potrebno ne odvajati nakanu tjelesnog sjedinjenja od nakane rađanja. Međutim, razne struje ne shvaćaju to neodvajanje na isti način što stvara novi problem¹³⁴ Ova je otvorenost u očima Crkve toliko važna da smatra nevaljalim brak ljudi koji se načelno odriču roditeljstva. Dobiti djecu za supružnike je jedna vrsta „dužnosti“, ali puno je točnije reći da je postati roditelj dar Božji te ispunjenje postojanja kao muškarca i žene u darivanju.¹³⁵ Budući da bračni čin ne znači samo ljubav, nego i moguću plodnost, ne smije umjetnim zahvatima biti lišen svojeg punog značenja. Dakle, nije dopušteno umjetno odvajanje sjedinjujućeg od rađalačkog značenja jer i jedno i drugo pripada unutarnoj istini bračnog čina: jedno se ostvaruje s i po drugom.¹³⁶ Ako je bračni čin lišen rađalačke istine, prestaje biti čin ljubavi i gubi svoj smisao i svetost.¹³⁷ Izostane li ta istina, ne može se govoriti o istini uzajamna darivanja osoba i njihova prihvaćanja. To narušavanje unutarjnega reda bračnog zajedništva bitno je zlo kontracepcijskog zahvata.¹³⁸

Naravna metoda može biti dopuštena jedino uz određene zadržke. Riječ je naime o odnosu prema roditeljstvu. Ako suzdržljivost nosi titulu kreposti, a ne samo metode u utilitarističkom značenju, onda ne smije pridonositi uništavanju spremnosti na roditeljstvo. Dakle, spremnost na roditeljstvo izražava se i u tome što su supružnici

¹³² Isto, str. 44.

¹³³ Usp. Isto, str. 44.

¹³⁴ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 44.

¹³⁵ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 90.

¹³⁶ Usp. PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 12.

¹³⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 296.

¹³⁸ Usp. Isto, str. 296.

začeće spremni prihvatiti ako nastupi, unatoč tome što ga nisu predviđali.¹³⁹ S obzirom da je ženidba iskonski sakrament, odnosno slika Boga koji otkriva svoju ljubav svom narodu, krivotvoriti govor tijela (izostanak plodnosti i ljubavi) znači proglasiti da Božja ljubav nije potpuna i životvorna.¹⁴⁰

Kroz povijest se puno raspravljalo o pitanju koji smisao je na prvom mjestu. Naime, da bi bračno sjedinjenje bilo doista ljudsko i dobro, u motivaciji partnera bezuvjetno je potrebna ljubav. Tko samo radi uživanja ili čak samo radi rađanja, dakle bez ljubavi, želi spolno općiti sa svojim partnerom, čini grijeh. Gledamo li na značenje ljubavi iz aspekta uspješnosti braka i svetosti partnera, onda je ljubav važnija od rađanja i u tom je smislu „prvi“ smisao braka. Ovdje se prvenstveno govori o duhovnoj ljubavi kojom su i Marija i Josip ljubili jedno drugo, premda su se – unatoč čežnji jednog za drugim – iz religioznih razloga odrekli bračno-spolnog zajedništva. A kao „kruna“ bračne ljubavi, i u neku ruku također „prvi smisao“ braka, rađanje se pojavljuje kao čudo nastanka i rađanja novog čovjeka određenog za vječnost.¹⁴¹

Osim same otvorenosti rađanju, važna je tema ovog dijela rada i odgovorno roditeljstvo. U načinu definiranja odgovornog roditeljstva, Pavao VI. u *Humanae vitae* nastoji precizno odrediti taj pojam uzimajući u obzir njegove razne vidove i unaprijed isključujući njegovo svođenje na djelomičan vid, kao što čine oni koji govore isključivo o kontroli rađanja. Naime, on kreće od cjelovitog shvaćanja čovjeka i bračne ljubavi (usp. HV7-10).¹⁴² Kasnije Drugi vatikanski sabor daje smjernice za encikliku *Humanae vitae*: „Stoga, kad je riječ o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, moralnost postupaka ne ovisi samo i iskrenoj nakani i o ocjeni razloga, nego je valja odrediti prema objektivnim kriterijima koji se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina, kriterijima koji, u okviru iskrene ljubavi, poštuju potpuni smisao uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku. To se pak ne može postići ako se iskreno ne njeguje krepost bračne čistoće.“¹⁴³

Odgovornim očinstvom i majčinstvom nazivamo ono očinstvo i majčinstvo koje odgovara osobnom dostojanstvu supružnika kao roditelja, istini njihovih osoba i istini bračnog čina. U ovom kontekstu, bračna čistoća se odnosi na metode koje se koriste za

¹³⁹ Usp. K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 249. - 251.

¹⁴⁰ Usp. M. HEALY, *Muškarci i žene su iz Edena. Studijski vodič za teologiju tijela Ivana Pavla II.*, Verbum, Split, 2013., str. 101.

¹⁴¹ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 88. – 89.

¹⁴² Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 288.

¹⁴³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, u: *ISTI, Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008., br. 51.

življenje odgovornog roditeljstva, a koje ćemo obraditi na sljedećim stranicama, ali i na stav koji je enciklika *Humanae vitae* lijepo izrazila: „A tko dar bračne ljubavi uživa uz poštovanje zakona rađanja, taj sebe ne proglašuje gospodarem nad izvorima života, nego radije slugom plana što ga je Stvoritelj zacrtao.“¹⁴⁴.

2.3. Metode planiranje obitelji i afektivnost majčinstva

Do prije nekoliko generacija sve su kršćanske Crkve (katolička, protestantska i pravoslavna) jednako učile da je kontracepcija moralno zlo. Tek su se u 20. st. počele razilaziti zbog čimbenika kao što su strah od prenapučenosti, izum pouzdanijih metoda kontracepcije te promjene u ekonomskoj i društvenoj ulozi žena. S Margaret Sanger, utemeljiteljicom organizacije Planned Parenthood (Planirano roditeljstvo), 1930. godine Anglikanska crkva prva odstupa od svojeg prvotnog stava, a uskoro su je slijedile i druge veće Crkve. Katolička je Crkva, naprotiv, ponovno potvrdila svoje tradicionalno učenje u enciklici *Casti connubii* pape Pija XI. 1930. godine. Do još jedne krize došlo je šezdesetih godina 20. stoljeća otkrićem i kontracepcijske pilule. Neki su katolički liječnici i teolozi tvrdili da je pilula prirodna te su se zalagali za revoluciju crkvenog nauka. Papa Pavao VI. je 1968. godine objavom enciklike *Humanae vitae* ponovno izrekao crkvenu zabranu svih oblika kontracepcije. Uslijedilo je daljnje rasulo. Kontracepcijski je mentalitet prokrčio izravan put ideji da je svrha spolnog općenja užitak i time doveo do javnoga prihvaćanja zajedničkog života prije braka (kohabitacije), promiskuiteta, homoseksualnosti, pornografije i raznih nastranosti predstavljajući ih kao normalne izraze ljudske seksualnosti. Taj mentalitet je također otvorio put i abortusu kao sljedećem koraku odvajanja spolnog odnosa od njegova prirodnog ishoda.¹⁴⁵

Unutar teme bračne čistoće, nezaobilazno je govoriti i o metodama reguliranja začeca. *Humanae vitae* strogo razlikuje ono što je moralno nedopušten način reguliranja poroda ili reguliranja plodnosti od onoga što je moralno ispravno. Na prvomu je mjestu moralno nedopušten „izravan prekid već započetog procesa rađanja“ ili jednom riječju pobačaj, nakon toga „izravno obesplodivanje“ te „svaki zahvat odvajanja prirodnih posljedica, svrha i sredstava bračnog čina kako bi se onemogućilo rađanje novog

¹⁴⁴ PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 13.

¹⁴⁵ Usp. M. HEALY, *Muškarci i žene su iz Edena. Studijski vodič za teologiju tijela Ivana Pavla II.*, Verbum, Split, 2013., str. 98. - 99.

života“¹⁴⁶ „dakle, sva kontracepcijska sredstva. Prema crkvenom nauku, moralno je dopušteno samo „korištenje neplodnih razdoblja“. ¹⁴⁷ Dakle, dva su postupka s različitom etičkom kvalifikacijom: prirodno reguliranje plodnosti moralno je ispravno, a kontracepcija nije. Međutim, Pavao VI. u enciklici tvrdi da i oni koji pribjegavaju kontracepcijskim zahvatima mogu biti potaknuti „prihvatljivim razlozima“. Međutim, to ipak ne mijenja moralnu kvalifikaciju koja se temelji na ustrojstvu bračnoga čina.¹⁴⁸ Ako su motivi za isključivanje prenošenja života sebični ili pokvareni, onda metoda, bila to periodična uzdržljivost ili što drugo, ne može spasti njihovu moralnost.¹⁴⁹ U pitanju metoda vrlo je važan i izbor riječi. Na primjer, razna udruženja za promicanje planiranja plodnosti obično govore o „regulaciji porođaja“. Tim izrazom mudro uključuju i pobačaj kojim se sprečava normalno rođenje. Stoga dajemo prednost izrazu „regulacija začeca“ kako bi bilo jasno da se pobačaj sasvim isključuje kao sredstvo.¹⁵⁰

Zaručnici, svi mladi u bilo kakvim pripremama za brak i obitelj te kršćanski parovi moraju znati učenje Crkve o metodama reguliranja začeca, prije svega, da Crkva etički neprihvatljivom smatra svaku mehaničku i kemijsku kontracepciju. Na žalost, veliki dio mladih bračnih kandidata teško prihvaća ovaj nauk Crkve jer se radi o generaciji pogođenoj potrošačkim i uživalačkim mentalitetom i određenim shvaćanjem slobode. Stoga im je potrebno dobro iznijeti razloge zbog kojih Crkveno Učiteljstvo kontracepciju smatra neprihvatljivom i štetnom, kako za zdravlje supružnika, tako i za njihovo zajedništvo. Smisao ljudske spolnosti jest da u braku bude izraz (komunikacijski medij) ljubavi, što istovremeno zahtijeva i otvorenost začecu. Kontracepcija odjeljuje upravo ta dva smisla koja su usko povezana.¹⁵¹

Dužnost je liječnika da na tečaju pripreme za brak jasno pokažu štetnosti kontracepcije, a nakon toga i prednosti prirodne metode. To valja znanstveno, ali pristupačno pokazati kako bi se zaručnici zainteresirali i uložili trud da je prouče. Pritom će najviše pomoći svjedočenje samih liječnika koji se služe tom metodom, kao i ostalih parova.¹⁵² No, onaj koji je predaje nije samo prenosilac znanja nego i svjedok

¹⁴⁶ PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 14.

¹⁴⁷ Isto., br. 16.

¹⁴⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 290. - 291.

¹⁴⁹ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 47.

¹⁵⁰ Usp. Isto, str. 47.

¹⁵¹ Usp. J. BOSANČIĆ, *Zaručnički tečajevi i odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAIĆ, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 156.

¹⁵² Usp. Isto, str. 156.

Božje zamisli o čovjeku koje je spreman i sam poštivati. Treba napomenuti da za primjenu ove metode nije dovoljno jedno predavanje, nego kontinuirana edukacija, praćenje literature te konzultacija s liječnikom i parom koji metodu živi u svom braku.¹⁵³

Na žalost, strah od negativnih posljedica umjetne kontracepcije neće toliko djelovati na njih jer je ona toliko raširena da se počela relativizirati i svoditi na normalnost. Međutim, govor o većoj kvaliteti braka i spolnosti u braku može više privući da se odvaži na ovakav način reguliranja začeca. Činjenica je da prirodna metoda traži više žrtve, ali daleko više obećava pravu kvalitetu intimnog života uz pretpostavku njihovog pravog međusobnog razumijevanja.¹⁵⁴

Prirodno planiranje obitelji definiramo kao razumsko planiranje s pomoću prirodnih znakova plodnosti i neplodnosti što ih žena primjećuje na sebi u menstruacijskom ciklusu. Ono uključuje bračnu uzdržljivost u plodnom razdoblju iz ljubavi prema partneru i zbog dobrobiti obitelji. S moralnog stajališta, korištenje neplodnim danima je prihvatljiv i najzdraviji način reguliranja začeca. On je pogodan i parovima koji teže postiću trudnoću jer će lakše uvidjeti koje je najpovoljnije doba za odnos kako bi se dogodilo začecje.¹⁵⁵ Međutim, postoji još jedna strana priče: naime, ako su sredstva za postignuće cilja dobra, potrebna je još i moralnost motiva koji navode da se ta sredstva upotrijebe. Dakle, ako bi tko iz nedoličnih, egoističnih motiva pribjegavao prirodnim metodama, bilo bi to, etički gledano, loše.¹⁵⁶ Jer, naizgled, ova metoda se ne razlikuje od ostalih metoda – sve su kontrola da se izbjegne trudnoća, drugačiji načini postizanja istoga. No, prirodna metoda ne narušava naravnost bračnog čina, a činjenica je još da ona ipak jednim dijelom ostavlja malu mogućnost začeca jer ne ubija plod naknadno ako je ipak začet, što nije slučaj kod umjetnih metoda. Zato Crkva prihvaća i razlikuje ovu metodu od ostalih.¹⁵⁷

Važno je shvatiti da se kod prirodne kontrole začeca ne radi o tehnici koja bi stajala nasuprot „umjetnim“ tehnikama, nego o življenju ljubavi uistinu ljudski i

¹⁵³ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 162.

¹⁵⁴ Usp. J. BOSANČIĆ, *Zaručnički tečajevi i odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 156.

¹⁵⁵ Usp. Isto, str. 156.

¹⁵⁶ Usp. V. POZAIĆ, *Odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 210.

¹⁵⁷ Usp. K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 247.

dostojanstveno. Naime, duboka razlika ove metode od sprečavanja začeca je, glede poimanja čovjeka i ćudoređa, ponašanje supružnika koji, otvoreni daru života, žive svoju bračnu bliskost samo u neplodnom razdoblju, kad ih na to navode ozbiljni razlozi odgovornog očinstva i majčinstva. Takvo postupanje proizlazi iz drugačijeg poimanja osobe i spolnosti.¹⁵⁸ „Braćni drugovi, slućeci se neplodnim razdobljima, poštuju neraskidivu vezu između oblika sjedinjenja i rađanja ljudske spolnosti, oni se ponašaju kao 'službenici' Božjega nauma i 'služe se' spolnošću kao 'uživaoi' u skladu s izvornim dinamizmom 'posvemašnjeg' darivanja, bez ikakvog manipuliranja i izopaćivanja.“¹⁵⁹

U slućaju moralno ispravna reguliranja poroda koje se provodi periodičnom uzdržljivošću, postaje jasno da se radi o braćnoj ćistoći. Biblijskim rječnikom, rekli bismo da se radi o životu po Duhu (usp. Gal 5,25). Moralno ispravna regulacija zove se i prirodna regulacija poroda budući da se radi o praćenju „prirodnog reda“ koji je izraz Stvoriteljeva plana s ćovjekom. Prema tome, ovakvo ponašanje je vjernost ne toliko neosobnom prirodnom zakonu koliko Stvoritelju (osobi), Gospodaru reda. Poimanje moralno ispravna reguliranja rađanja je išćitavanje „govora tijela“ u istini.¹⁶⁰ Periodično izmjenjivanje plodnih i neplodnih dana je govor plodnosti, pa ako se ljubav izražava poštujući taj govor plodnosti, tada je ona vjerna životu.¹⁶¹

Usvajanje potrebnog znanja o biološkim zakonitostima danas više ne bi trebalo biti problem. Takozvana simptotermalna metoda omogućuje određivanje ženinog plodnog razdoblja. Razvio ju je austrijski lijećnik J. Rötzer. Pojam „simptotermalan“ upućuje na naćin na koji se saznaje kada je plodno, odnosno neplodno razdoblje žene – prema „simptomima“, prvenstveno promjenama cervikalne sluzi i porastu tjelesne temperature.¹⁶² Zanimljiva je ćinjenica da pri korištenju ove metode, ženama bude podosta teško jer spolni se nagon javlja kod nje najснаžnije u trenutku ovulacije i u vrijeme plodnosti, a upravo u tim trenucima treba odgoditi braćne odnose.¹⁶³

Crkvena se zajednica u današnje vrijeme mora truditi stvarati uvjerenja i prućati konkretnu pomoć onima koji žele živjeti očinstvo i majćinstvo na odgovoran naćin. Crkva se raduje dostignućima do kojih su došla znanstvena istraćivanja u toćnijoj spoznaji razdoblja ženske plodnosti te potiće njihov daljnji razvoj, ali istodobno ona

¹⁵⁸ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima braćnog ćudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 21.

¹⁵⁹ Isto, str. 22.

¹⁶⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 301. - 302.

¹⁶¹ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 50.

¹⁶² Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 127.

¹⁶³ Usp. K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 293.

mora poticati i odgovornost svih liječnika, stručnjaka, bračnih savjetnika, odgojitelja i bračnih parova koji mogu djelotvorno pomoći bračnim drugovima da svoju ljubav žive u poštovanju svrhe bračnog čina koji tu ljubav izražava. To znači da ona zahtijeva još veće napore kako bi se upoznale i primjenjivale prirodne metode reguliranja plodnosti. Papa Pavao VI. napominje da je pritom poželjno da svjedočanstvo daju supružnici koji su postigli zreliju odgovornost prema ljubavi i životu: „...njima Gospodin povjerava zadaću da ljudima vidljivo pokažu svetost i blagost onoga zakona koji njihovu uzajamnu ljubav usko povezuje sa suradnjom koju oni pružaju ljubavi Boga koji je začetnik ljudskog života.“¹⁶⁴

2.4. Odgoj za bračnu čistoću i majčinstvo

Jedan od važnijih preduvjeta korištenja ove metode jest edukacija bračnog para i to pravodobna, kontinuirana, individualna (svakom paru primjerena) te kao zajednička briga bračnog para, Crkve i zdravstva. Najprije treba posvijestiti onima koji se odvažavaju kako ova metoda zahtijeva svakodnevno odvajanje vremena i bilježenje podataka u tablicu. Već odvajanje vremena mnogima zvuči odbojno. Zatim je potrebno naučiti ispravno zapažati znakove plodnosti i neplodnosti: npr. prema boji, mirisu, svrbežu itd., naučiti razlikovati plodnu sluz od nekog drugog iscjetka, naučiti uočiti porast razine temperature u normalnom stanju i u slučaju bolesti, naučiti ispravnu samo pretragu vrata maternice.¹⁶⁵

Sljedeće je potrebno naučiti ispravno tumačiti zabilježene podatke. Svakako je potrebno neko vrijeme da žena upozna samu sebe i svoj ciklus, te moguće promjene i utjecaje. No, dovoljno je nekoliko promatranih ciklusa da žena može uočiti sve što je bitno i služiti se ovom metodom, iako uvijek dobro dođe pomoć liječnika ili para u tumačenju zabilježenih podataka. Treba uočiti da promijene ciklusa mogu nastupiti iz više razloga: npr. naporan fizički ili intelektualni rad, premalo sna i odmora, različite bolesti (upala jajnika), životna dob, žalost, radost, strah i tjeskoba – sve to može utjecati na promjenu prve faze menstruacijskog ciklusa. Dakle, ciklus mogu poremetiti vanjski i

¹⁶⁴ PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 32.

¹⁶⁵ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAIKA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 162.-163.

unutarnji, psihički, fizički i emocionalni razlozi jer ženin organizam nije točno proračunani stroj, nego nepredvidljiv i vrlo osjetljiv organizam čija funkcija varira.¹⁶⁶

Nadalje, ova metoda zahtijeva sudjelovanje obaju bračnih partnera jer se podrazumijeva obostrani pristanak u slobodi i ljubavi, bez prisile i zloupotrebljavanja. Ovo je partnerska metoda, a ne samo ženina briga. Prema tome, od muža se očekuje da se aktivno uključi. Činjenica je da umjetna kontrola u većini slučajeva društveno i zdravstveno opterećuje samo jednog partnera, a to je najčešće žena. Primjerice, kontracepcija je neprijateljska prvenstveno prema ženama. Upravo je tu prednost prirodnog reguliranja začeca – ono nije moguće bez razgovora partnera te za svoje ostvarenje zahtijeva osobni udio obaju partnera, i to u obliku obazrivosti i odgovornosti koja je shvatljiva jedino na razini nad osobne i nezamjenjive slobode. Upravo zato takav oblik života kontinuirano produbljuje i učvršćuje jedinstvo partnera u ženidbi.¹⁶⁷ Osim toga, prijeko je potrebna zrelost osoba jer su izgrađene i zrele osobe spremne na žrtvu, odlučne za dobro svim svojim snagama, sposobne pridignuti se u poteškoćama, ne odustati na preprekama, iz poteškoća postajati sve jače.¹⁶⁸

Idući preduvjet je međusobna ljubav jer bez nje se ova metoda teško može živjeti budući da zahtijeva dijalog i stalnu komunikaciju te bezuvjetno međusobno prihvaćanje. Jednako je važna i ljubav prema djeci jer se radi o metodi koja je sredstvo rađanja željene djeca u željenom razmaku prema dogovoru roditelja. To uvelike pretpostavlja otvorenost plodnosti.¹⁶⁹ Naime, roditelji moraju biti svjesni da im je dana velika čast i posebno sudjelovanje u stvaralačkom djelovanju Božjem te je na taj način bračni čin ljudski i u velikoj mjeri religiozni događaj. Dakle, rađanje je nastavak stvaranja.¹⁷⁰ “Kako čovjek duguje svoje postojanje Božjoj ljubavi, logično je da će se daljnje stvaranje nastaviti u ljubavi, točnije, u ljubavnom zagrljaju (sjedinenju) roditelja.”¹⁷¹

U dirljivoj pripovijesti o ljubavi između Tobije i Sare zajednička molitva prethodi zajedničkoj postelji, a Božje bi lice trebalo svijetliti nad svim danima i noćima

¹⁶⁶ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 162.

¹⁶⁷ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, UPT, Đakovo, 1999., str. 119.

¹⁶⁸ Usp. V. POZAIĆ, *Odgovornost roditeljstva*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 210.

¹⁶⁹ Usp. Isto, str. 210.

¹⁷⁰ Usp. PAVAO VI. *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 43

¹⁷¹ A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 88.

bračnoga života. U ovom svjetlu istinska ljubav raste i zaštićena je od ugrožavanja pukog uživanja koje drugoga degradira u sredstvo.¹⁷² Iako bi mnogi automatski odbacili vjeru kao element koji nema veze s prirodnim planiranjem obitelji, činjenica je da je važan preduvjet ove metode duboka vjera kojom se bračni par oslanja na Božju pomoć te plodnost i djecu prihvaća kao rezultat i dar bračne ljubavi, a ne kao kaznu.¹⁷³ Vjera i dubok odnos s Bogom je ključan i zbog primanja posebnih sposobnosti za izdržljivost u teškim trenucima. Naime, kada opravdani motivi zahtijevaju odgodu začeca, supružnici raspoređuju svoje bračne odnose snagom kreposti uzdržljivosti čija je uloga osigurati vlast nad samima sobom. Samo onaj tko je slobodan, tko nije zarobljen strašću, može darovati sama sebe i prihvatiti dar drugoga, bez pridržaja. Nedvojbeno je da krepost suzdržljivosti zahtjeva askezu – samodisciplinu, kultiviranje nagona, drugim riječima kulturu iz viših motiva ljubavi i samopoštovanja. No, činjenica je da krepost, etičnost, moralnost i samodisciplina nisu uvijek jednostavne i lake, da nisu u javnosti i masovnim medijima na cijeni.¹⁷⁴

Osim spomenutih preduvjeta, prirodno planiranje obitelji zahtjeva i određene žrtve kao što su suzdržljivost i vjernost (bez zadovoljavanja na drugoj strani, zato je ova žrtva veća u mlađoj dobi, osobito u početku braka), nespontanost bračnog čina (truditi se kroz vrijeme suzdržljivosti ljubav pokazati na razne načine, a da se istodobno kod bračnog druga ne izaziva pretjerana bračna želja), mogućnost pojave misli „voliš li me zaista ako možeš čekati?“, vremenska kratkoća za slobodni bračni čin koja je u nekih parova svedena samo na osam dana zbog kratkoće menstrualnog ciklusa, strah od trudnoće (najčešće uzrokovan nesigurnošću i neznanjem u provedbi metode).¹⁷⁵

Sve navedeno su preduvjeti da bi se par mogao dobro služiti spomenutom metodom. Naravno, na svim ovim područjima postoje polovičnosti i teškoće koje mogu biti privremena, ali i trajna prepreka da se metoda prirodnog planiranja obitelji uspješno primjenjuje.¹⁷⁶ Na žalost, pribjegavanje „neplodnim razdobljima“ u bračnom životu može biti izvor zlouporaba ako supružnici na taj način bez opravdanih razloga nastoje

¹⁷² Usp. Isto, str. 85.

¹⁷³ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 163.

¹⁷⁴ Usp. V. POZAIĆ, *Odgovornost u roditeljstvu*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 210.

¹⁷⁵ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 164.

¹⁷⁶ Isto, str. 164.

izbjeci rađanje.¹⁷⁷ U općemu načinu mišljenja često se metoda odvaja od etičke dimenzije, te se primjenjuje na čisto funkcionalan, čak utilitaristički način, prestaje se uviđati razlika između nje i drugih umjetnih zahvata pa se govori samo o drugačijemu obliku kontracepcije.¹⁷⁸

Važno je dati ljudima do znanja da ova metoda odgaja bračni par za bolji bračni život iz nekoliko razloga:

1. Uči par odgovornosti rađanja.
2. Traži sudjelovanje obaju partnera i prihvaćanje metode iz ljubavi i vlastite odluke unatoč svim žrtvama.
3. Metoda obvezuje da se vježbaju razum, volja, odgovornost i uzdržljivost.
4. Nema intervencije nikakvim sredstvima u bračnom činu, ni tijekom menstruacijskog ciklusa.
5. Ne remeti se fiziologija žene niti joj se šteti zahvatima i preparatima.
6. Metodu mogu primjenjivati žene svake naobrazbe i životne dobi.
7. Ne traži novčana sredstva.
8. Može se primjenjivati cijelo vrijeme i u svim uvjetima (prijelazna razdoblja, nakon porođaja...).
9. Ne traži obveznu liječničku kontrolu, osim u posebnim okolnostima neplodnosti.
10. Ne ostavlja štetnog traga na potomstvo jer ne utječe na genetsku strukturu djece ni na razvoj oplodjenog jajašca.
11. Daje željeni razmak među djecom i rađanje u najpogodnije vrijeme.
12. Ostavlja čistu savjest ako se ne zloupotrebljava jer je u skladu s kršćanskim moralom.
13. Ujedno je test za bračne parove - koliko se međusobno ljube.
14. Daje roditeljima svijest o aktivnom sudjelovanju u stvoriteljskom Božjem daru te mogućnosti upravljanja plodnošću.
15. To je test vjere za oba bračna partnera, da se iz ljubavi prema Bogu, svaki začeti život prihvaća s ljubavlju.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 303.

¹⁷⁸ Usp. Isto, str. 304.

¹⁷⁹ Usp. M. NADIH, *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAIKA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str.165.

Vrlo je vjerojatno da je gotovo svaka obitelj koja živi metodu prirodnog planiranja obitelji prošla kroz razdoblja straha i nesigurnosti, sumnje i borbe, učenja i tolerancije, ali i ljubavi i najdublje međusobne bliskosti. Uostalom, na taj način se obitelj stavlja u Božje ruke, a sebi ostavlja mogućnost da prihvati novi život i zavoli svako, i neplanirano dijete. Sudionicima tečaja za poučavatelje prirodnih metoda (10. 1. 1992.) rekao je papa Ivan Pavao II.: „Kada Crkva predlaže supružnicima cjelovitu istinu o ljudskoj ljubavi i podsjeća na njezine zahtjevne zakone, ne previđa teškoće koje se mogu pojaviti na njihovu putu. No, ona također zna da je Božja zapovijed razmjerna sposobnosti čovjeka, kojemu je darovan Duh, koji u supružnicima podiže, po milosti sakramenata, napose sakramenta braka, krepost čistoće, tj. kreativnu energiju autentične supružničke ljubavi.“¹⁸⁰ Zahtijeva se napor, ali radi viših vrednota: osobnog tjelesno-duševnoga zdravlja, uzajamnog poštivanja dostojanstva, te ljudskog i moralnog zadovoljstva u smirenosti savjesti.¹⁸¹

Pavao VI. u *Humanae vitae* daje argument: „Ona, štoviše, ne bi bila ostvariva bez Božje pomoći, koja potpomaže i jača dobru volju ljudi. Ali tko dobro razmisli neće moći ne uvidjeti da takvi napori povećavaju čovjekovo dostojanstvo i da su blagotvorni za ljudsku zajednicu“.¹⁸² „Ova stega... obiteljskom životu donosi plodove vedrine i mira, i olakšava rješavanje drugih teškoća; pogoduje pažnji prema bračnome drugu, pomaže supruzi da odgojne sebičnost – tog neprijatelja prave ljubavi – i produbljuje njihov osjećaj odgovornosti.“¹⁸³

Mnogi parovi izvješćuju o tome kako su metode prirodne kontrole rađanja bile zapravo obogaćenje njihove ljubavi. Veliku ulogu u ljubavnom odnosu igra nježnost, a ona pak ovisi o toku spolnog odnosa. Naime, često preskakanje onoga što bi trebalo prethoditi vrhuncu spolnog odnosa znatno osakaćuje ljubav koja bi se zapravo time trebala iskazivati. O čemu se radi, može se slikovito prikazati: u betonskom kanalu voda naprosto projuri niz kanal. No, tu ne rastu nikakve biljke niti žive ikakve životinje. U suprotnom, teče li voda prirodnim koritom potoka, s puno krivina i prepreka, tlo oko potoka bit će natopljeno, trava, cvijeće i drveće rastu ne njegovim obalama i to posebno gusto i sočno, a ribe i ostale životinje nalaze ovdje svoj životni prostor. Slično se

¹⁸⁰ IVAN PAVAO II., *Ai Partecipanti ad un corso di formazione per insegnanti di metodi naturali promosso dall'Università del Sacro Cuore*, u: L' Osservatore Romano 11. I. 1992., str. 5.

¹⁸¹ Usp. V. POZAIĆ, *Odgovornost u obitelji*, u: M. PERAIĆ, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002., str. 210.

¹⁸² PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., bt. 20; Usp., IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 285.

¹⁸³ PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 21.

događa i u seksualnom odnosu: ako se sve svodi samo na orgazam, postoji mogućnost da prebrzo prođe te naprosto izostane nježnost, geste malih, ali usrećujućih pozornosti ljubavi. Tu uvelike pomaže prirodna metoda, jer privremena uzdržljivost oplemenjuje čežnju i iščekivanje, dopušta prelijevanje ljubavi, poput potočne vode kad naiđe na prepreku te pređe preko obale da natopi okolno tlo i učini ga plodnim.¹⁸⁴

Vrijeme seksualne uzdržljivosti može biti od velike pomoći u mnogim aspektima, no najizraženija je njena prevladavajuća moć nad pukim požudama koja kao rezultat donosi neovisnost o instinktivno-tjelesnim zahtjevima. Naime, često se previđa da svojstvima stvarne ljubavi pripada žarka čežnja za bračnim zagrljajem uz istovremenu čežnju da se zavisi o njemu. Iako to isprva izgleda proturječno sa prethodno rečenim, logika će pokazati da je potrebno nečega se zaželjeti kako bi ono davalo svoju čar. Uskraćivati se partneru egoistički ili iz mržnje – što Pavao oštro prekoravaju svom govoru o bračnoj dužnosti-beskrajno promašuje bit seksualne obazrivosti. Uzajamno uskraćivanje partnera zbog planiranja vremena i broja djece, na što svatko ima pravo, čini svako vrijeme uzdržljivosti da stoji u službi ljubavi. Ljubav i spremnost za suzdrživost propadaju jedna drugoj te nipošto nije riječ o proturječju, već o tome da jedno uvjetuje drugo.¹⁸⁵ Da bi bračno sjedinjenje bilo doista ljudsko i dobro, u motivaciji partnera bezuvjetno je potrebna ljubav. Tko samo radi uživanja ili čak samo radi rađanja, dakle bez ljubavi, želi spolno općiti sa svojim partnerom, čini grijeh.¹⁸⁶

Spremnost na odricanja je dio života, pa tako i u spolnosti. Postoje i gore muke od periodičnog uzdržavanja od bračnog čina. Mnogi se ljudi laka srca odriču bračne postelje radi kuglanja, odlaska u kino ili samo da bi popili pivo sa starim prijateljem. Zar bi zbog viših ciljeva isto odricanje trebalo biti preteško ili nemoguće?!¹⁸⁷ Međutim, odricanje je katkad nužno: primjerice, kada se ženin ciklus ne da lako odrediti ili kada supružnici zbog posla mogu rijetko biti zajedno. Tijekom trudnoće i nakon rođenja djeteta postoje razdoblja uzdržavanja, zatim uzdržavanja uvjetovana bolešću, odvojenošću (zatvorenici, radnici u inozemstvu...) itd.¹⁸⁸

Drugi vatikanski sabor priznaje da bi bilo nerealistično predložiti potpunu uzdržljivost kao rješenje problema odgovornog roditeljstva. U globalnoj perspektivi

¹⁸⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 285.

¹⁸⁵ Usp. Isto, str. 121.

¹⁸⁶ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 88.

¹⁸⁷ Usp. Isto, str. 128.

¹⁸⁸ Usp. Isto, str. 129.

koncilskog teksta bračna se čistoća ne može shvatiti kao jednostavno odricanje od bračne ljubavi. Međutim, kada shvatimo da su čistoća i obzir prema njoj zahtjevi ljubavi, ljubav će biti kadra prihvatiti potrebna odricanja. Osobito kršćani koji život i ljubav gledaju kroz Božju ljubav bit će najbolje pripremljeni da učine ono što ljubav nalaže i da se odreknu onoga što ljubav zabranjuje.¹⁸⁹ Upravo je ljubav ta koja čini da odricanje bude prihvatljivije, borba lakša, a žrtvovanje radosnije.¹⁹⁰

Marijin brak s Josipom Crkva časti kao otajstvo savršena zajedništva muškarca i žene u supružničkom savezu, ali ujedno i kao otajstvo pojedinačne uzdržljivosti poradi Kraljevstva Nebeskog. Papa Ivan Pavao II. tvrdi da je to uzdržljivost koja je u povijesti spasenja služila savršenijoj plodnosti Duha Svetoga. U određenom smislu to je apsolutna punina duhovne plodnosti budući da se upravo u njihovoj uzdržljivosti ostvario dar utjelovljenja Vječne Riječi.¹⁹¹ Bračna ljubav koja svoj izraz nalazi u uzdržavanju poradi Kraljevstva Nebeskog mora voditi „očinstvu“ ili „majčinstvu“ u duhovnom smislu, na analogan način, kao i supružnička ljubav koja dozrijeva u tjelesnomu očinstvu ili majčinstvu te se u njima potvrđuje.¹⁹² Takva uzdržljivost postaje čin posebnog odgovora na ljubav božanskoga Zaručnika pa stoga poprima značenje čina bračnog sebedarja s ciljem da se uzvratu zaručničkoj ljubavi Otkupitelja.¹⁹³

2.5. Kontrola začeca i razvod braka - negacija majčinstva

Mnogi brakovi pate danas zbog slabe ljubavi, pa se često u tom slučaju najjednostavnije rješenje čini razvod. Kada bi se po tvrdnji da je sprječavanje začeca protivno bračnoj ljubavi iz *Humanae vitae* provelo istraživanje, pokazalo bi se da je brak koji se živi sukladno toj enciklici stabilniji od onoga u kojemu se provodi umjetna kontrola začeca. Prema tome, mogli bismo slobodno zaključiti da između porasta razvoda brakova i sve rasprostranjenije ljubavno-razoriteljske prakse umjetnog sprječavanja začeca postoji uzročna uzajamnost.¹⁹⁴ Osim toga, puno je jednostavnije, lakše i mudrije samo u određene dane uzdržavati se od seksualnog općenja, nego u braku doživjeti lomove i biti postupno opljačkan za ljubav, seksualni zagrljaj, intimnost,

¹⁸⁹ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str.48.-49.

¹⁹⁰ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str.14.

¹⁹¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str.25.

¹⁹² Usp. Isto, str. 41.

¹⁹³ Usp. Isto, str. 49.

¹⁹⁴ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, UPT, Đakovo, 1999., str.117.

jednom riječju, za brak do temelja i zauvijek. Jer, što su dani uzdržljivosti u usporedbi s godinama samoće i s dubokom duševnom nesigurnošću koja se gotovo uvijek javlja kao posljedica razorenog braka.¹⁹⁵

Osuda kontraceptivnih metoda u prošlim stoljećima bila je uvjerljiva iz više razloga, a među njima je činjenica da su se te metode često utjecale magiji. Nadalje, sperma se smatrala „minijaturnim čovjekom“ (*homunculus*), pa je hotimično rasipanje sperme bilo gotovo izjednačeno s pobačajem, izravna nakana rađanja smatrala se nužnom da se „opravda“ bračni čin itd.¹⁹⁶ Danas je kontracepcija toliko relativizirana da se razvila do velikog broja i vrsta. No, nijedna metoda nije 100% sigurna i ne ispunjava sljedeće uvjete: (1) posve neškodljiva; (2) djelotvorna (sigurna); (3) prihvatljiva za sve; (4) jednostavna i što više odvojena od odnošaja; (5) reverzibilna, tj. da daje sigurnost začeca i porođaja zdravoga djeteta nakon prestanka primjene; (6) dostupna, jeftina; (7) neškodljiva eventualno začetom životu uz njenu uporabu.¹⁹⁷ Ovaj se posljednji uvjet ne spominje u ocjenjivanju metode reguliranja začeca jer je stav pod svaku cijenu „začeće se ne smije dogoditi!“ Još je teža čudoredna zloća kad se upotrebljavaju sredstva koja imaju pobačajni učinak, sprečavajući usađivanje tek začetog zametka ili izazivajući izbacivanje zametka u prvo doba trudnoće.¹⁹⁸

Budući da uvijek postoji makar mala mogućnost začeca, moramo uzeti u obzir posljedice koje određena metoda može ostaviti na novostvorenom životu. To se pitanje, nažalost, ne postavlja jer se smatra da, ako žena želi kontracepciju, onda ne ostavlja mogućnost začeca. Osim mogućnosti ubojstva začetog djeteta, npr. metoda materničnog uloška je za trudnicu opasna jer je otrovna.¹⁹⁹ Poznato je da zapravo sva kontracepcijska sredstva imaju loše posljedice. S njihovom se sigurnošću često pretjeruje, a učestalost grešaka i „nuspojave“ se prešućuje. U tome financijski, ali i ideološki interesi igraju važnu ulogu. U stručnoj literaturi su navedene „nuspojave“, na primjer, pilule: povišen rizik infarkta srca i moždanog krvarenja, embolije, oštećenja jetra, učestalije infekcije, povećan rizik od raka, promjene u probavnom traku, sterilnost, ali i psihičke smetnje -

¹⁹⁵ Usp. Isto, str. 118.

¹⁹⁶ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 52.

¹⁹⁷ Usp. S. PERINČIĆ, *Metode kontracepcije – prednosti i poteškoće*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak FTI: Centar za bioetiku*, Zagreb, 2002., str. 177.

¹⁹⁸ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 20.

¹⁹⁹ Usp. S. PERINČIĆ, *Metode kontracepcije – prednosti i poteškoće*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak, FTI: Centar za bioetiku*, Zagreb, 2002., str. 177.

smanjenje libida sve do potpunoga gubljenja osjećaja za spolnost. Ehmann sažima: „Još nikada nije tako moćan medikament s toliko nepoznanica bez medicinske indikacije davan zdravim ljudima. Još nikada nije jedan medikament nakon saznavanja o toliko učestalim dalekosežnim nuspojavama tako dugo ostao u prodaji kao sredstvo za sprečavanje začeca.“²⁰⁰ „Još nikada jedan medikament kemijske industrije nije donio toliko puno novaca.“²⁰¹ Uostalom, sredstva za sprečavanje začeca imaju negativne posljedice i na muškarce jer, velike količine ženskih hormona podzemnim vodama dospijevaju u hranidbeni lanac i dovode do opadanja muške plodnosti. Ova je činjenica je također tabu tema današnjeg vremena.²⁰²

Nadalje, osvrnemo li se na mehanička sredstva, istraživanja će pokazati kako ona izazivaju lokalna oštećenja u plodnim putovima žene, a osim toga narušavaju spontanost spolnog akta, što je nepodnošljivo za ženu. No, istraživanja su pokazala da supružnici najčešće primjenjuju prekinuti odnos, pri čemu nisu do kraja svjesni njegovih loših učinaka. Tu je najprije činjenica nepouzdanosti te metode u sprječavanju oplodnje, a nju slijedi činjenica da je to zapravo lišavanje žene orgazma. Prednost je što njezina osnovna biološka plodnost ipak ostaje netaknuta. Čak su i žene nerijetko uvjerenе kako to ne šteti, no itekako šteti, pogotovo njihovom odnosu. Naime, muškarac ima osjećaj kako upravlja situacijom i o njoj odlučuje, a žena upada u spolnu pasivnost, prepuštajući muškarcu odgovornost.²⁰³

Sljedeći razlog zašto bračni čin zahtjeva prirodnost je činjenica da je spolnost glavni poticaj materinske ljubavi. Stoga, kad je majka sretna i zadovoljna, tad je njezina ljubav prema djetetu nesebična i zauzeta za djetetove potrebe. A kad su njezini odnosi (osobito s mužem) nesretni, tada će – svjesno ili nesvjesno – svoje vlastito emocionalno zadovoljstvo tražiti u djeci, ali na posesivan ili destruktivan način.²⁰⁴

Crkva odobrava regulaciju začeca za odgovorno roditeljstvo, no naprecima medicine odgovara: supružnici ne trebaju tražiti rješenje u tehničkim ili kemijskim sredstvima, nego oboje trebaju uskladiti svoje spolno ponašanje s plodnošću žene po mjeri odgovornog roditeljstva.²⁰⁵ Crkveno neprihvatanje kontracepcije se temelji se na neraskidivoj vezi između dvojakog smisla bračnog čina: sjedinjenja i rađanja. Papa Pavao VI. kaže da je tu povezanost Bog ustanovio i čovjek je ne smije svojevrijemno

²⁰⁰ A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 128.

²⁰¹ Isto, str. 128.

²⁰² Usp. Isto, str. 128.

²⁰³ Usp. K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., 291.-292.

²⁰⁴ Usp. B. HARING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., str. 22.

²⁰⁵ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 126.

raskinuti.²⁰⁶ Pokazujući moralno zlo kontracepcije, enciklika *Humanae vitae* potpuno odobrava prirodno planiranje poroda, a u tom kontekstu i odgovorno očinstvo i majčinstvo. Ovdje treba isključiti da se „odgovornim“ naziva pribjegavanje kontracepciji radi regulacije. Pravo poimanje „odgovornog očinstva i majčinstva“ povezano je s reguliranjem poroda koje je s etičkoga gledišta časno.²⁰⁷

„Ispravno i časno obavljanje regulacije poroda traži se od bračnih drugova u prvom redu da se steknu i posjeduju čvrsta uvjerenja glede istinskih vrednota života i obitelji, kao i da se priuče potpuno vladati sobom i svojim pokretima. Gospodarenje nad nagonom pomoću razuma i slobodne volje bez sumnje nameće potrebu askeze, kako bi se očitovanja ljubavi svojstvena bračnom životu odvijala po ispravnom redu, osobito u vezi s pridržavanjem periodične uzdržljivosti. Ova čistoća bračnih drugova kao svojstvena stega ni izdaleka ne šteti bračnoj ljubavi: ona joj, štoviše, pridaje višu ljudsku vrijednost. Traži neprekidan napor, ali zahvaljujući njezinu blagotvornu učinku bračni drugovi cjelovito razvijaju svoje osobe i obogaćuju se duhovnim vrednotama...“²⁰⁸

Enciklika *Humanae vitae* upozorava:

„Za opravdanje bračnih čina namjerno lišenih plodnosti ne smiju se, kao valjani dokazi, navoditi: načelo da treba izabrati zlo koje izgleda manje: zatim, da ti čini predstavljaju jednu cjelinu s prije izvršenim ili budućim plodnim činima, pa da zato s njima dijele jednu te istu moralnu dobrotu. U stvari, premda je ponekad dopušteno trpjeti manje moralno zlo kako bi se izbjeglo veće zlo ili promicalo veće dobro, ipak nikada, ni iz najtežih razloga, nije dopušteno činiti zlo da bi iz njega proizašlo dobro, tj. učiniti predmetom svjesnog čina volje nešto što po svojoj naravi krši moralni red, i prema tome se mora držati nedostojnim čovjeka, pa makar se to činilo i u namjeri da se brane ili promiču dobra pojedinca, obitelji ili ljudskog društva. U zabludi je, stoga, onaj koji drži da je bračni čin, namjerno obesploden te stoga u sebi nečastan, moguće opravdati plodnim susretima sveukupnoga bračnog života.“²⁰⁹

No, enciklika se dotiče i slučaja nasilja u spolnosti: ako postoji opasnost od silovanja, žene se smiju zaštititi od moguće trudnoće nekim kontracepcijskim sredstvom koje uistinu zaštićuje, a da ne djeluje abortivno.²¹⁰

²⁰⁶ Usp. PAVAO VI. *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 11-12.

²⁰⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013., str. 398.

²⁰⁸ PAVAO VI., *Humane vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 21.

²⁰⁹ Isto, br. 14.

²¹⁰ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005., str. 129.

2.6. Dušobrižnička pomoć u ostvarivanju ideala bračne čistoće

U hodu prema bračnoj i obiteljskoj svetosti temeljnu ulogu ima sakramentalni život, osobito sakramenti euharistije i ispovijedi. Prvi jača jedinstvo s Kristom, a drugi ponovno izgrađuje ili usavršuje bračno i obiteljsko zajedništvo ugroženo grijehom.²¹¹ Pitanje odgovornog roditeljstva je posebno osjetljiva točka kad je u pitanju podjeljivanje sakramenta pomirenja, jer se nauk stavlja sučelice s prilikama i duhovnim hodom pojedinih vjernika.²¹² Bračnim drugovima treba pomoći kako bi se potrudili od svoje obitelji načiniti svetište života. Neka roditelji smatraju svoje poslanje čašću i odgovornošću, budući da tako postaju Gospodinovi suradnici i pozivaju na život nove ljudske osobe, sliku i priliku Božju, u Kristu otkupljene i namijenjene životu vječne sreće.²¹³ „Upravo u toj njihovoj ulozi suradnika Boga koji prenosi svoju sliku u nova stvorenja, stoji veličina supružnika koji su spremni 'surađivati s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja, koji po njima trajno proširuje i obogaćuje svoju obitelj.“²¹⁴

Kada je riječ o odgovornom roditeljstvu, ispovjednik treba imati pred očima razboriti oprez u postavljanju pitanja koja se odnose na te grijehe te im treba udijeliti savjete koji postupno potiču na putu svetosti. Ispovjednik je dužan upozoravati pokornike o teškim prekršajima protiv Božjeg zakona. Ponovno upadanje u grijeh sprečavanja začeca nije razlog za nedavanje odrješenja, no ono se ne može dati ako nedostaje kajanje ili odluka ne upadati u grijeh. U načelu nije potrebno da ispovjednik ispituje o grijesima koji su počinjeni zbog nesavladiva neznanja o njihovoj zloći, ili zbog nehотиčne krive prosudbe. Premda takvi grijesi nisu ubrojivi, ipak ne prestaju biti zlo i nered. Kada je riječ o zabludi, bolje je ostaviti pokornika u dobroj vjeri zbog subjektivno nesavladiva neznanja, jer, premda je usmjeren živjeti u okviru vjerskoga života, postoji mogućnost da ne bi promijenio svoje ponašanje, nego bi čak počeo formalno grijesiti. Ipak i u tim slučajevima ispovjednik treba nastojati da pokorniku pomoću molitve što više približi poziv na oblikovanje savjesti po crkvenom nauku.²¹⁵

²¹¹ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 8.

²¹² Usp. Isto, str. 10.

²¹³ Usp. Isto, str. 16.-17.

²¹⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, u: ISTI, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008., br. 50.; usp. PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, (Dokumenti 18), Zagreb, 1968., br. 34.;

²¹⁵ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog čudoređa*, KS (Dokumenti 108), Zagreb, 1997., str. 23.-26.

Da bi ćudoredna usmjerenja bila primjenjiva, potrebno je da djelovanje ispovjednika bude nadopunjeno vjeronaukom. To se posebice odnosi na brižno prosvjetljavanje o težini grijeha pobaćaja. Kad je rijeć o odrješenju grijeha pobaćaja, vrijedi dužnost držati se odredbi crkvenog zakonika. Ako je, pak, pokornik iskren i ako je teško obratiti se nadležnoj vlasti kojoj je pridržano odrješenje te crkvene kazne, svaki ispovjednik može odrješiti u smislu kanona 1357 i naložiti odgovarajuća pokornićka djela, naznaćivši potrebu obraćenja na višu crkvenu vlast.²¹⁶

Posebnu teškoću predstavljaju slućajevi sudjelovanja u grijehu sa supružnikom koji hotimice ćini neplodnim braćno sjedinjenje. Ponajprije treba razlikovati pravu suradnju od nasilja ili nepravednog nametanja sa strane jednog supružnika, pri ćemu se drugi ne može oprijeti. Takvo sudjelovanje je dopušteno kad su ispunjena tri uvjeta:

1. sudionik ne smije ćiniti ništa što je po sebi nedopušteno
2. da postoje teški razlozi za sudjelovanje u grijehu drugog supružnika
3. nastojati pomagati supružniku da odustane od takva ponašanja, ali strpljivo, s molitvom, ljubavlju i dijalogom, ne nužno u onom ćasu niti u svakom slućaju.²¹⁷

2.7. Majćinstvo i trţište rada – izazovi za ženu današnjice

Ostvarivanje ženine uloge majke danas je otežano brojnim okolnostima. Majćinstvo se ne cijeni u društvu i ćesto se podćenjuje u odnosu na ostvarivanje žene u svijetu rada. Žena je dobila nove društvne uloge i zbog toga ćesto biva opterećena usklaćivanjem profesionalnog i obiteljskog života. Rezultati znanstvenoistraživaćkog projekta *Kršćanski identitet i kvaliteta braćnog i obiteljskog života* pokazuju kako su hrvatske obitelji u naćelu otvorene životu, a tvrdnja koje je ćesto zastupljena kao razlog za odustajanje od većeg broja djece je ženin rad izvan kuće.²¹⁸ **Socijalni** nauk Crkve upozorava da društvo i drţava trebaju vrednovati ženine obiteljske dužnosti i posvećenost majćinstvu i da ženin rad izvan kuće ne smije ići na štetu njezina poslanja kao žene i majke. Prema tome, majkama treba omogućiti rad u takvim okolnostima koji neće ometati njihove obiteljske obveze. Promicanje ravnopravnosti u svijetu rada ne

²¹⁶ Usp. Isto, str. 32.-33.

²¹⁷ Usp. Isto, str. 27.

²¹⁸ Usp. V. DUGALIĆ, *Obitelj i trţište rada u svijetu naćela socijalnoga nauka Crkve*, u: F. ŠANJEK, P. ARAĆIĆ, M. ĆURIĆ (ur.), *Kamo ide istoćna Hrvatska? Demografsko stanje, prognoze i traćenje izlaska iz krize Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema: zbornik radova sa znanstvenog skupa odrţanog 1. prosinca 2017. u Đakovu, HAZU, Zagreb, 2018., str. 201-202.*

smije zanemariti ženinu obiteljsku i majčinsku ulogu. U suprotnom ženu opet stavlja u nepravedan položaj jer rad u javnim poslovima može postati prepreka ostvarivanju majčinskog poziva. Društvo stoga mora prepoznati da je potpora koju treba pružiti majkama sigurno ulaganje u njegovu budućnost.

Promicanje mentaliteta koji visoko vrednuje život važan je korak u ostvarivanju ovih prava i potreba majki. Kršćanska zajednica u tome ima veliku ulogu jer ona ima odgovornost promicati život i odgovorno roditeljstvo. Ona ima značajnu ulogu u oblikovanju društvene svijesti u kojoj će se dijete smatrati darom, a brojna obitelj činom hrabrosti i vjere, a ne sramotom.²¹⁹ Crkveni dokumenti potiču na njegovanje duha solidarnosti nasuprot suvremenom individualizmu koji vodi u sebičnost. Politika ovdje ima značajnu ulogu jer svoje zakone mora usklađivati prema dobrobiti svih građana i posebno skrbiti za one koji nisu posvećeni samo na ostvarivanje vlastitog probitka nego doprinose vrijednostima koje nisu materijalne nego usmjerene na čovjeka.

²¹⁹ Usp. Isto, str. 203-210.

ZAKLJUČAK

Odgovorno majčinstvo može se najbolje razumjeti ako se sagleda u više aspekata. Kršćanska uloga majke proizlazi iz biblijske perspektive koja nudi likove starozavjetnih i novozavjetnih žena među kojima Marija ima istaknutu ulogu i predstavlja ideal žene i majke.

Biblijsko poimanje majčinstva polazi od odnosa prema Stvoritelju koji dariva život, a majčinstvo se zato shvaća kao dar i poseban blagoslov. Sveto pismo donosi također i mnoge ženske likove koji se suočavaju s nedostatkom tog blagoslova – neplodnošću. Upravo kroz te žene i njihovu djecu koja se rađaju nakon teškog iskustva neplodnosti, pokazuje se posebna Božja milost i uloga koje će rođeno dijete imati. Također, majčinska uloga usko je vezana uz brak i odnos muža i žene. Već u Knjizi Postanka, naglašene su posebne uloge muškarca i žene koje se međusobno dopunjuju. Ovdje se također naglašava dostojanstvo ljudske spolnosti koja se u kršćanskom smislu može razumjeti i živjeti samo u kontekstu čistoće, kako izvan braka tako i u braku.

Crkveni dokumenti naglašavaju pojedine aspekte majčinstva i povezuju biblijsko-crkvenu tradiciju s kontekstom vremena u kome nastaju. U njima se ponovno ističu vrijednosti majčinstva koje su u određenim okolnostima zanemarene ili dovedene u pitanje. Pojam odgovornog majčinstva povezuje se i s odgovornim očinstvom, točnije odgovornim roditeljstvom. Crkveni nauk podsjeća kako brak i roditeljstvo nije samo osobno pitanje pojedinca nego ima svoju društvenu dimenziju i odgovornost. Enciklika *Humanae vitae* ključan je dokument o spolnom moralu. U njemu su značajne teme bračni čin i roditeljstvo, tj. otvorenost životu. U moralnom pristupu majčinstvu, također se naglašava povezanost bračne i roditeljske uloge. Njihova usklađenost i nerazdvojivost ogleda se i samoj naravi bračnog čina u kome su nerazdvojive nakane sjedinjenja u ljubavi i nakana rađanja. Upravo zbog toga Crkva uči kako su sve metode reguliranja začeca koje bi odvajale ove dvije uloge bračnog čina moralno nedopustive. Od njih se razlikuje poznavanje plodnih i neplodnih razdoblja ženina ciklusa. Ipak, opravdanost ovog pristupa ne nalazi se samo u tome što par ne koristi umjetna sredstva u bračnom činu ili ciklusu. Stav prema roditeljstvu mora se razlikovati od mentaliteta koji promovira suvremena kultura kontracepcije. Bračni par, ukoliko iz opravdanih i nesebičnih razloga, odgađa mogućnost začeca, koristi neplodne dane za bračno sjedinjenje. Ipak, u tome je svjestan da je Bog onaj koji stvara i daruje život i otvoren je prihvatiti začecé ako ono ipak nastupi.

Iz svega toga može se zaključiti kako je odgovorno majčinstvo slojevit pojam. Ono prije svega nastaje u svijesti da je život dar. U suvremenom društvu uloga žene kao majke ugrožena je iz mnogih pozicija, a jedan od glavnih uzročnika svega je upravo relativiziranje vrijednosti novog života. Materijalizam i tržište rada koji često dovode u sukob ženinu obiteljsku i majčinsku ulogu s profesionalnom, pustili su duboko korijenje u našem društvu. Stoga, težnja za odgovornim majčinstvom postaje sve izazovnije za žene i majke koje nastoje živjeti svoje poslanje u svijetu po katoličkom nauku. Ipak, iako je toliko ugrožena, majčinska uloga još je potrebna suvremenom svijetu jer ukazuje na vrijednost sebedarja, ljubavi i života kao dara.

Pred kršćanskim majkama mnogo je izazova i pitanja. Ljepota i vrijednost katoličkog nauka o roditeljstvu u našem vremenu treba biti iznova otkrivena. O njoj je potrebno govoriti ne samo kao o skupu pravila, zabrana i propisa nego prije svega ukazati na njezinu vrijednost i ulogu koju Stvoritelj daruje supružnicima kada stvara novi život. Sve to gledano iz te perspektive, navodi nas na poimanje majčinstva i općenito roditeljstva kao Božjeg dara.

Majke koje otkriju dragocjenost toga dara s još većom ljubavlju i zahvalnošću prigrlit će odgovornost koja je pred njima. U tome osim osobne želje, trebaju podršku i Crkve i društva. Nadam se da će ovaj rad doprinijeti širenju svijesti o važnosti teme.

LITERATURA

Crkveni dokumenti:

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija, *Gaudium et spes*, u: ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, u: ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.,

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Deklaracija o kršćanskom odgoju svijetu, *Gravissimum educationis*, u: ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

PAVAO VI., *Humanae vitae*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 18), Zagreb, 1968.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 64), Zagreb, 1981.

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Evanđelje života*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 103), Zagreb, 1995.

IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima: godina obitelji 1994*, IKA, Zagreb, 1994.

IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater. Otkupiteljeva majka*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 85), Zagreb, 1987.

IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheza o ljudskoj ljubavi*, Svezak II., Verbum, Split, 2013.

FRANJO, *Amoris laetitia. Radost ljubavi*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 171), Zagreb, 2016.

SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obris polnoga odgoja*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 69), Zagreb, 1996.

PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priručnik za ispovjednike. O nekim pitanjima bračnog ćudoređa*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 108), Zagreb, 1997.

Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994

Knjige i članci:

ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2009.

BONACCI, M. B., *Prava ljubav*, Verbum, Split, 2011.

- BOSANČIĆ, J., *Zaručnički tečajevi i odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002.
- CRVENKA, M., *Svetopisamske žene*, OFM, Split, 1997.,
- DODIG, S., *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015.
- DUGALIĆ, V., *Obitelj i tržište rada u svijetu načela socijalnoga nauka Crkve*, u: F. ŠANJEK, P. ARAČIĆ, M. ĆURIĆ (ur.), *Kamo ide istočna Hrvatska? Demografsko stanje, prognoze i traženje izlaska iz krize Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 1. prosinca 2017. u Đakovu*, HAZU, Zagreb, 2018.
- FUČEK, I., *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, Verbum, Split, 2005.
- HARING, B., *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- HEALY, M., *Muškarci i žene su iz Edena. Studijski vodič za teologiju tijela Ivana Pavla II.*, Verbum, Split, 2013.
- JURIĆ, S., *Ženska ljepota – najjača ljudska želja*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2012.
- KEŠINA, I., *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2012.
- LAUN, A., *Aktualni problemi moralne teologije*, U pravi trenutak, Đakovo, 1999.
- LAUN, A., *Ljubav i partnerstvo*, Verbum, Split, 2005.
- MARKOVIĆ-VLAŠIĆ, LJ., *Žena i Crkva*, Multigraf, Zagreb, 2002.
- NADIH, M., *Prirodno planiranje obitelji*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002.
- PERINČIĆ, S., *Metode kontracepcije – prednosti i poteškoće*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak, Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002.
- POZAIĆ, V., *Odgoj za odgovorno roditeljstvo*, u: M. PERAICA, Ž. ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička prosudba mladih za odgovornu ljubav i brak*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb, 2002.
- QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2008.
- REBIĆ, A., *Stvaranje svijeta i čovjeka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- REBIĆ, A., *U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.
- VALJAN, V., *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.

VIDAL, M., *Kršćanska etika*, U pravi trenutak, Đakovo, 2001.

WOJTYLA, K., *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009.

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary	2
UVOD	3
I. BIBLIJSKO – TEOLOŠKI PRISTUP MAJČINSTVU	4
1.1. Odnos prema mužu	4
1.2. Majčinstvo u Svetom pismu.....	7
1.3. Neplodnost braka	10
1.4. Odgoj djece	12
1.5. Crkveni dokumenti o majčinstvu	14
1.6. Marija uzor žene.....	19
II. MORALNI PRISTUP MAJČINSTVU	20
2.1. Krepost čistoće – odgoja za majčinstvo	21
2.1.1. Predbračna čistoća i zaruke – priprema za majčinstvo	23
2.1.2. Bračna čistoća – konkretno življenje majčinstva	26
2.2. Duhovnost bračnog čina i otvorenost rađanju.....	28
2.3. Metode planiranja obitelji i afektivnost majčinstva	31
2.4. Odgoj za bračnu čistoću i majčinstvo	35
2.5. Kontrola začeca i razvod braka - negacija majčinstva	41
2.6. Dušobrižnička pomoć u ostvarivanju ideala bračne čistoće	45
2.7. Majčinstvo i tržište rada – izazovi za ženu današnjice	46
ZAKLJUČAK	48
LITERATURA	50
SADRŽAJ	53